

Observatorul

REVISTĂ DOCUMENTARĂ
CULTURALĂ-SOCIALĂ-RELIGIOASĂ.

CUPRINSUL

- ACTUALITĂȚI:** **România . . . nedespărțită!** SPECTATOR
Noul nunțiu la București. I. M.
- LOURDES:** „Și săracilor bine se vestește” — Locul de întâlnire
al credinței, al rugăciunilor și al minunilor.
OVIDIU HULEA
- NUVELĂ:** Lacrimi omenești! PETRU PAVEL
- ARTĂ:** Richard Wagner — Artă revoluționară — poet-compo-
zitor — fericită îmbinare a muzicii și a poeziei — ro-
lul orchestrei — tetralogia. MIA FROLLO
- GRAFOLOGIE:** Bazele ei: — Indoeli și principii certe — Creierul și
mintea — Personalitatea — Opera și omul
DR. L. DE ROCCHIS
- SFIRU-HARET:** Doi nobili adversari: Haret și Tache Ionescu — Iubirea e
sufletul binelui — Barbarie ascunsă și înlănțuită —
Democrat antidemagog I. FROLLO
- LITERATURĂ:** Iulia Hașdeu — Inimă mare, minte genială, suflet ales
și sfânt — Un pact cu infinitul — Deviza și progra-
mul ei L. CODREANU
Nicolae Bălcescu DR. EM. ELEFTERESCU
- POEZIE:** Interior MIA FROLLO
- NOSTALGIA UNIRII:** Glasul iubirii PAUL MARIANUS
- IN PRESĂ:** Volumul „Isus” SIONUL ROMÂNESC
- CĂRȚI ȘI REVISTE:** DUO

Redacția și Administrația: BEIUȘ, Jud. Bihor.

Abonamentul: 200 lei pe an.

OBSERVATORUL

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

Abonamentul:

Annual 200 Lei.

Credincioși adevărului,
în dragoste,
să creștem . . .

Redacția
și Administrația:
BEIUȘ jud. Bihor.
Piața Dr. Ciordaș Nr. 7.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA UNA ȘI NEDESPĂRTITĂ!

Pacea Europei a trecut printr'o grea încercare. Ideia revizuirii tratatelor de pace, alimentată timp de 15 ani cu fanteziile cele mai deșanțate, este la ordinea zilei în politica internațională prin proiectul de pact al celor patru mari puteri, elaborat la Roma în conversațiile dintre *D-nii Macdonald-Mussolini*. Se spune că inițiatorii acestui pact urmăreau prin aceasta o pace sinceră pentru mult frământata Europă. Dar întrebarea naturală; — de ce acest *supra-pact*, când pactul Ligii națiunilor are această menire, și la care au aderat mai toate națiunile? — s'a pus imediat. Răspunsul s'a găsit repede. Pactul acesta îmbrățișa ideia revizuirii hotarelor existente, care prin Liga națiunilor — unde și statele interesate *pe spinarea căroră* urma să se opereze au cuvânt, — nu s'ar putea realiza. Așa că de fapt se urmărea să se creieze o masă de forțe, care să impună acestor state naționale punctul de vedere al acestor mari puteri *după bunul lor plac*. Cauza păcii nu putea fi mai rău servită, căci istoria nu cunoaște alipire de teritoriu pe cale pașnică, cum ar vrea *Contelê Bethlen* sau alți revizionişti.

Marele nostru ambasador *D-l N. Titulescu* a arătat din primul moment marele pericol ce-l prezintă acest pact pentru pacea lumii. *Franța* deasemenea, prin bărbații ei luminați, militază împotriva unei astfel de aberație. Însăși inițiatorii pactului bat în retragere, neașteptându-se la astfel de întâmpinări.

Este prima oară dela marele războiu, când năzbătiile revizioniste tindeau să devină o realitate concretă. *Franța, Mica*

Ințelegere și Polonia trebuie să vegheze și să stăruie ca acest pact să fie scos pentru totdeauna dela ordinea zilei, căci numai astfel vor servi marea cauză a păcii mult dorită. Să demonstreze puterile mari (Anglia, America, Italia) că ideea revizuirii nu poate duce la pacea dorită așa de mult și de dănsele. Războiul mondial nu s'a făcut pentruca să se ajungă iarăș la robirea naționalităților. România și împreună cu ea toate statele naționale ieșite în urma războiului mondial, niciodată nu vor putea consimți la știrbirea patrimoniului lor național câștigat pe bună dreptate și după atâtea sacrificii.

Avem convingerea că marea și generoasa Franță este *trează* și nu se va lăsa târâtă, nici în viitor, într'o astfel de aventură. Nu are doar destule de învățat din trecutul apropiat? — *Omagiile cele mai sincere marelui nostru ambasador care a făcut să răsunе glasul răspicat al României conștiente de drepturile ei istorice.*

SPECTATOR

NOUL NUNTIU APOSTOLIC LA BUCUREȘTI: MGR. VALERIO VALERI

Foile noastre naționale creștine, în deosebi „*Sionul Românesc*“ dela Lugoj ¹⁾ „*Unirea*“ dela Blaj și „*Vestitorul*“ dela Oradea, au închinat prea frumoase articole și chiar un număr festiv, fostului nunțiu apostolic în România-Mare, *Mgr. A. M. Dolci*, marele prieten al țării noastre, ridicat la înaltul rang de Cardinal.

„A făcut prin meritul său personal Nunțiatura Apostolică a României un post diplomatic de primul rang, o nunțiatură cardinalică“ ²⁾

De aceea Sf. Scaun a numit ca succesor al său la București pe cel mai distins delegat apostolic, *Mgr. Valerio Valeri*.

Știindu-l bun cunoscător al neamului nostru și pe deplin devotat binelui acestuia și Bisericii, voim să arătăm pe scurt ciitorilor noștri momentele mai însemnate din cariera lui.

1) Chiar primul, prin condeiul eminentului nostru prieten și colaborator, Mgr. Dr. Al. Nicolescu. — Mai târziu o strălucită cronică de Dr. Iuliu Rajiu.

2) P. Ioan Georgescu „*Vestitorul*“ — 15 Martie 1933.

Născut în 7 Noembrie 1883 la Santafiora, eparhia Citta della Pieve (Umbria), după strălucite studii superioare ¹⁾ a fost hirotonit preot în 23 Septembrie 1907.

Cu o măiestrie deosebită a fost profesor de dogmatică la seminarul central de Fano, apoi de drept public la „Apollinara” (Roma) în 1909. De aici trece ca „minutante” la secretariatul Congregației *Afacerilor eclesiastice extraordinare*. Reamintim cititorilor noștri că acest însemnat „dicaster” se ocupă mai ales cu chestiuni cari au puncte de contact cu dreptul civil, sau cari au vreo legătură cu „convențiunile” cu diferitele state.

În 1921 găsim pe valorosul jurist ca auditor de nunțiatură chiar la Paris. Prelat de mult, în 18 Octombrie 1927 e ales delegat apostolic în Egipt și Arabia și sfințit episcop la Roma, în biserica „Inima lui Isus” (la „Prati”), de către cardinalul Sbarretti.

În 11 Martie 1929 a fost numit și delegat apostolic pentru Ierusalim, Palestina și Transiordania. De atunci avea două reședințe: alternativ Cairo și Ierusalim. A sosit la Ierusalim în 14 Martie 1929 pentru a-și lua postul în primire. Cu acea ocazie a fost o recepție solemnă în prezența patriarhului Ierusalimului Mgr. Barlassina, a Mgr. Fellinger și a Rev. Pr. Custode de „Terre Sainte”.

Reședința delegatului e pe muntele „Sion” la vila *Montgomery*, între cenacol și Sf. Petru în „Gallicantu”. — În fiecare an Mgr. Valerio Valeri petrecea acolo mai multe luni.

Iată prin câte felurite pregătiri, putem spune providențiale, a trecut noul reprezentant al Sf. Scaun în Țara noastră.

Dacă pretulindeni pe unde a trecut a știut să dea atâtea dovezi de înaltă competență, cu atât mai vârtos va reuși aici la noi, în această Românie pe care o prețuiește și o îndrăgește de mult și unde deci vine cu deosebită tragere de inimă.

Din tot sufletul îi urăm: întru mulți ani, în cea mai desăvârșită și mai prietenească colaborare cu Statul român, pentru binele Patriei și al sufletelor.

I. M.

¹⁾ E titular a 4 doctorate și anume: în filozofie, teologie, drept civil și drept canonic.

LOURDES — „ȘI SĂRACILOR BINE SE VESTEȘTE“

de OVIDIU HULEA

Am trecut granița franceză în noaptea de 26 spre 27 Octombrie 1930 și după o noapte frământată de sgomotele neașteptate ale călătorilor cari ne deșteptară prea des din așipeală — dimineața m'am trezit în acel atât de pustiu „midi“ francez — cu orizont scund, fără relief de dealuri blânde, fără acea vegetație meridională de-al cărei farmec specific se îmbătase sufletul meu, în clipele de dor de ducă, pe cari le trăisem de-atâtea ori în viață. Ceasuri întregi am trecut așa, în goana trenului și numai ici colo, câte-o ruină de așezare omenească îți mai amintea că treci prin regiuni, totuși locuite de viețuitori. Târziu după ce-am examinat harta cu mai multă atenție, am regretat că n'am rostit trecând pe lângă *Montpellier*, în amintirea bardului român, măcar o fărâmă din celebrele lui versuri în care preaslăvise odinioară, aici, *Latina ginte*. De-acum pe ambele părți ale liniei ferate pe enorme distanțe se întind uriașe băltoace plumburii semnele prăpădului ce-a bântuit atunci plaiurile acestea. Un capriciu malițios a mai făcut ca la *Carcassone* să facem schimbul trenului, în direcție contrară — pentru ca să ajungem la *Perpignan*, orașul natal al lui *Joffre* — și să așteptăm cu o neliniște lesne de înțeles, sosirea trenului ce-avea să ne ducă la ținta mult dorită: la *Lourdes*.

Valuri reci de vânt, venite din *Pirineii* apropiați, trezeau în sufletul nostru doruri chinuitoare și măreau cu înfiorări dureroase adâncurile mohorâte ale inimilor noastre. Am urcat iarăși trenul, fără o inimă de prieten, fără un cuvânt de lămurire și îmbărbătare. După ceasuri de goană monotonă — doar viile cu frunze roșii, cu struguri mari, aurii, cu butucul pitic, mai variau și însuflețeau cadrul ca la orele trei după masă să ajungem la *Toulouse-ul* — namilă uriașă, fără pitorescul medieval al orașelor vechi — ursuz, rece și mut ca piatra lutoasă și stranie din edificiile lui. Abia am avut vreme să schimbăm trenul și-am pornit în societate mai prietenoasă în care numai cei câțiva algerieni provocau o notă discordantă . . . Suntem

încă tot în o regiune fără nimic deosebit și numai ici colo se ivește câte-o grădină mai veselă sau câte-o livadă mai vie . . . Călătorii cari află că mergem la *Lourdes* și cunosc și îndemnul care ne mână spre locul acesta sfânt, — n'au destule cuvinte să ne dea curaj și să ne povestească atâtea din minunile cu care Maica Luminii a milostivit pe atâția dintre suferinzii cari s'au întors spre Dânsa, cu credință nemărginită. Lucrurile par de necrezut, dar întâmplările sunt spuse cu atâta convingere, că nu le poți asculta fără cutremurare.

O, dar iată și peisagii pline de viață din ce în ce mai mult. Sirena trenului trezește ecouri ca acele de pe *Valea Prahovei* — țipetul ei ascuțit și prelung se sbate găuit între dealuri tot mai înălțate și dacă scoți capul prin fereastra puțin încăpătoare, după ce-ai alergat la ea, setos de-o priveliște nouă, departe, departe în adâncurile zărilor, spinări uriașe de munți, cu albul zăpezii încețoșat de amurgul care se coboară îți umplu sufletul de lumină . . . sunt spinările *Pirineilor*. Dar înserarea întârziată parcă până acuma, se precipită tot mai năvalnică peste regiunea pe care acum nu o mai luminează decât felinarele gărilor — mici oaze de lumină — unde poposim numai o clipă, ca să mergem mai departe, mai departe pe cărările întunecate ale drumului de fier.

O Doamne, prin câte locuri nu ne e sortit să alergăm, câte visuri să nutrim, câte bucurii să îngropăm, câte nădejdi nouă să nutrim, până vom ajunge la stația cea din urmă și se va isprăvi și taina aceasta nedeslegată a vieții. E așa de tragică cărarea unora, plină de duiosii a altora, fericitoare, o atât de fericitoare căutarea tuturor acelora, cari și au propus să Te caute și să Te găsească pe Tine. E suprema descoperire a unei vieți de om și fericirea pe care n'o aflăm nicăiri decât la Tine, Doamne, izorul milei, a bunătății și a iubirii cu adevărat părintești. . . *Ce puțin Te-am căutat, ce repede Te-am aflat. O* lacrimă din ochii mei a fost de-ajuns ca să mi Te arăți, ca să Te simt, să Te trăesc și să mă simt mântuit pe totdeauna. . .

V'am găsit pe Toți — tot ceriul în peștera dela *Lourdes* în cărjele sute, aninate în semn de recunoștință pe părțile peșterii unde a apărut *Preacurata*, în pieptarele de ghips cari au

după la Lourdes cioburile sfărâmate ale unor trupuri despetrificate în clinicile cele mai renumite și plecate de acolo fără vindecare, în fotografiile lăsate mărturie în aceste pieptare de ghips, pe cari stăruia încă recunoștința și teama de a le fi așezat așa ca să nu cadă cumva, ci să rămână mărturii pentru toți care vor veni să vadă nu minunea, ci sutele de minuni cari s'au întâmplat și se repetă aici. V'am găsit pe toți — în marmura cu care sunt tapisate cele două basilici — în miile de „reconnaissance către Fecioara“ din cari sunt închegați toți păreții catedralelor — în darurile zeci și sute aruncate peste gratii la picioarele Preacuratei, pe esplanadă, pe calea Răstignirii, pretutindeni unde inima omenească extaziată a simțit nevoia unei prosternerii în fața prezenței lui Dumnezeu între oameni!

O nu, nu . . . Lourdes-ul nu este o clinică, un sanator, care să concureze pe nimeni — el este dovada cea mai vie că este Dumnezeu, că El veghiază ca un părinte asupra lumii și-a oamenilor, că din lumina Lui, s'a întrupat lumina lumii Isus Cristos — Adevărul pe care nici veacurile și nici iadurile nu-L vor putea birui niciodată.

La implorarea numelui Lui și-a maicii Sale Preacurate, se ridică ologii, văd orbii, se trezesc spre viață și bucurie atâția neputincioși și numărul lor se înmulțește an de an, sub controlul atâtor medici, sute și mii, cari se prezintă în fiecare an, la această clinică cerească, cum o numește *Dr. Valei*, actualul președinte al biroului de constatări medicale.

Dar să dăm cuvântul doctorului Boissarie, fost 25 de ani președinte al biroului de constatări medicale dela Lourdes. În cele patru broșuri ale sale: *Lourdes: Les guérisons*, 1-re série (75 gravures); 2-e série (50 gravures); 3-e série (75 gravures); 4-e série (44 gravures) sunt descrise și analizate în mod științific 55 de vindecări miraculoase, toate certificate de doctori din diferite regiuni ale Franței; maladii incurabile de ochi, de tuberculoză, cancer, paralizii etc. etc., fiindcă pentru a fi considerat vindecat în mod miraculos biroul de constatări medicale îți cere, pe lângă constatarea sa, să prezinți un certificat despre boală dela doctorul tău curant, înainte de plecarea la Lourdes (cu toate amănunțele boalei) și un al doilea certificat dela același

doctor despre boală după plecarea dela Lourdes. În foarte multe cazuri se aduc certificate despre examenul radioscopic la care bolnavul a fost supus după vindecare. Biroul este vizitat și asistat de circa 800 de medici — cu intermitențe desigur dar totdeauna se găsesc prezenți cel puțin 40-50 de medici dintre care mulți necredincioși. Astfel fiind, nu arare se întâmplă că între cei cari confirmă faptul vindecării, se află și doctori cari nu atribute vindecările decât unor forțe rămase oculte pentru știință.

Doresc să se creadă că în stabilirea vindecărilor se procedează absolut riguros și între asistenți sunt, foarte adese și profesori de universitate. Anii trecuți a fost promovat la Paris un tânăr doctor cu teza „*Vindecările dela Lourdes*”. Orice informațiuni se pot cere dela Lourdes și dela actualul președinte al biroului de constatări medicale Dr. Valet, care a publicat *Les guérisons en 1926* — volum în care se află comentată pe larg faimoasa vindecare a paralticului invalid *John Traynor* dela Liverpool — Anglia.

Vindecările se întâmplă *dintr'odată* în cele mai multe cazuri sau la peștera unde s'au produs aparițiile Preacuratei, fericitei *Bernadetta Soubirous*, — pe-atunci o fetiță de cincisprezece ani — sau pe esplanada din fața catedralei „la binecuvântarea cu Preasfânta Taină” — purtată în procesiune de către Episcop și cortegiul de preoți.

În Lourdes dealtcum nu se află nici sanatorii, nici clinici, este una singură ca pentru un modest orașel de provincie cum este Lourdes (nouă mii de locuitori). Bolnavii sosesc și se întorc cu așa numitele „trenuri albe” — *treisuteopzeci și nouă în 1929, puse gratuit* la dispoziția bolnavilor de căile ferate franceze.

Numărul pelerinilor — numai cei sosiți cu trenuri — s'a ridicat în 1929 la 242 de mii dintre cari 72 de mii de străini.

Sunt îndeosebi impresionante marile pelerinaje naționale organizate de italieni, elvețieni, germani cari ating și cifra de 6.000 participanți — vin însă pelerini și din America și chiar din Australia.

Despre Lourdes — în Franța — nu se poate vorbi în

zeflema. Intr'un *plebiscit* care s'a făcut între doctori — mii de adesiuni date cu însuflețire au dovedit că nu ne aflăm în fața unui loc de pelerinaj, unde să se speculeze buna credință a cuiva, ci ne aflăm în fața unor fenomene cu mult mai superioare și importante de cum s'ar crede de către unii pentru cari Dumnezeu și credința sunt noțiuni bune și agreate doar de naivi și de sufletele bolnave.

În schimb pentru orice suflet se lămurește ca lumina soarelui, adevărul credinței, că dincolo de lumile diamantine, în lumina neapropiată, sălășluște nu un solitar, ci un părinte, care străpunge taina în care trăește, cu razele milei Sale, ori decâte ori i se cere aceasta cu însetare.

De ce o face aceasta la Lourdes numai? Pentru că nicăiri nu i s'a cerut cu mai multă ardoare decât în această nobilă Franță, țara care a dat și dă și azi atâția sfinți: (Sfânta Tereza de Pruncul Isus!)

O vom cere și noi și în România noastră mulți, sunt sigur că vom avea și noi în curând un Lourdes.

Dar îl vom avea numai atunci, când nu ne vom opri cu scrutarea noastră la lumea materială, ci vom înălța sufletele noastre spre slava nemărginită, ca să cadă în ele lumina cea de sus, orbitoare, copleșitoare și înălțătoare.

Spre această lumină vecinică vrea să atragă luarea aminte a tuturor un pelerin care nu numai a văzut Lourdes-ul, ci și-a reprimi din mâinile Celei Milostive lumina vieții lui sufletesti, primejduită odinioară cu prăbușirea pentru totdeauna în noaptea întunecului ucigător. Iată pentru ce el așază, la 11 Februarie, aniversarea de 75 de ani a apariției prime a Preacuratei la Lourdes — așază pe lespeda de piatră din fața peșterii — pe care a sărutat-o înainte cu doi ani — un buchet de rezedă și busuioc românesc, stropit cu lacrimi de recunoștință. Aceleia care „este mai curată decât Heruvimii și mai mărită fără asemanare decât Serafimi. Și el se amestecă sufletește între pelerinii mii — zeci de mii — cari cu torțe de foc vor pleca în această zi de peștera Preacuratei, pe calea Crucii — ca o cărare uriașă de foc pornită de pe pământ spre Ceriul mulcom și binecuvântat ce se înalță peste Lourdes, peste Pirinei și peste lumea întreagă.

Lacrimi omenești.

(Poveste.)

Bunul Dumnezeu s'a hotărât odată, să facă în cer o expoziție din lacrimile celor de pe pământ: a voit să le arate îngerilor că sunt lacrimi omenești mai frumoase și pe cari le prețuiește mai mult decât diamantul cel mai mare și mai strălucitor din lume.

Un îngerăș care n'avea multă experiență, zise cu voce timidă:

— Doamne, noi știm deja ce sunt lacrimile, pentrucă am văzut aici în tezaurul Tău ceresc lacrimile Preasfântului Tău Fiu, adu se aici de îngeri încă pe timpul când El umbla pe pământ. Acuma însă, Doamne, ai pomenit și despre ceva diamant; oare ce poate să fie acela și cum?

Atunci Bunul Dumnezeu chemă pe arhangelul Gavril și-i porunci să aducă de pe pământ un diamant, să-l vadă și îngerășii cum e. Arhangelul ascultă porunca în genunchi, apoi dispăru.

N'a trebuit să aștepte mult îngerășii pentrucă arhangelul Gavril, cât ai bate din palmă s'a și întors, aducând într'o cutie frumoasă diamantul cel mai prețios din lume. Ingerășii curioși să vadă diamantul, s'au adunat în jurul lui Dumnezeu, însă când s'a deschis cutia, mulți au rămas decepționați. Unul mai sburdalnic chiar s'râmbă din buze, alții râdeau cu hohot.

— Dar ce e? Nu vă place diamantul? Pentru ce râdeți, dragilor mei? — întrebă Bunul Dumnezeu.

— Nu văd nimic frumos în piatra asta — zise un îngerăș.

Un alt înger adause cu curaj:

— E de mirat că oamenii o numesc piatră prețioasă și că regii pământului își împodobesc coroanele cu ea.

Dumnezeu însă le-a explicat cu blândeță și bunătate;

— Vedeți, dragilor mei, bucățica asta de piatră nu arată nimic ceva frumos în cer, n'are nici o valoare. Pe pământ însă înaintea oamenilor are mare valoare, iar bogații plătesc foarte mult ca s'o aibă. Dar am să vă arăt lacrimi de ale oamenilor și veți vedea cât de mult strălucesc acelea aici. Inșă jos pe pământ oamenii le lasă să se p'ardă.

Atunci a trimis pe pământ 12 îngeri, ca să aleagă și să aducă în cer câteva dintre lacrimile oamenilor. Ca să nu se rătăcească printre stele, Bunul Dumnezeu le-a dat de călăuză pe arhangelul Gavril, care tot odată avea menirea de a duce diamantul înapoi de unde-l luase.

Sf. Petru deschise veșnica poartă de aur, iară îngerii au sburat afară din cer. S'au găsit imediat în amezișorul gol al universului. De departe licăreau puncte mici, luminoase; numai când au trecut lângă ele și-au dat seama că sunt lumi imense și arzătoare.

Sburând ei așa, arhangelul Gavril le spunea multe despre minunata rânduia a din univers.

— Nu peste mult ajungem pe *Pământ*. Aici e *Capella* care după calculul oamenilor, e la o distanță 706 bil. km. dela *Pământ*. Numărul acesta pentru oameni e foarte mare; pun după 706 încă douăsprezece nule.

Îngerii râseră de simplitatea oamenilor și sburară mai departe cu o iuteală amețitoare, mai repede chiar cași razele de lumină. Trecură și lângă *Neptun*, iar arhangelul Gavril le explica mereu:

— Acum luăm drumul spre *Soare*. *Library* suntem lângă *Uran* la 2852 mil. km. distanță până acolo. Aici e *Saturn*; distanța dela *Soare* până aici 1448 mil. km. Am ajuns la *Jupiter*; *Soarele* nu mai e așa departe: sunt circa 773 mil. km. Încă un moment . . . mai sunt 148 mil. km. Iată și *Soarele*! Punctul mic lângă care trecem, e *Luna*. Distanța dela ț'n'a noastră e de 385 mil. km. . . . Hop . . . iată că am ajuns: acesta-i *Pământul*!

Au înconjurat pământul nostru. Arhangelul Gavril le-a explicat mult, apoi s'au despărțit și s'au scoborât din văzduh ca stelele căzătoare.

Sus în cer, în timpul acesta, s'a cântat un imn cu voci și armonii cerești. Tocmai când s'a ajuns la „*Mărire*“ dela sfârșit, iată că îngerii trimiși pe pământ, se și întorc unul câte unul. Încetul cu încetul au sosit aproape toți. S'au prezentat în șir înaintea Bunului Dumnezeu aducând în vase de cristal boabe de lacrimi scânteietoare și de splendide colori încât luau vederea celor ce le priveau. Îngerii s'au închinat profund înaintea lui Dumnezeu și au depus vasele cu lacrimi. Repede s'a făcut adunare mare în jurul Tronului Dumnezeiesc. Cei sosiți acolo, au rămas uimiți de cele ce au văzut: lacrimi de o frumuseță nespūsă strălucind pe vasele de cristal,

Unul câte unul îngerii sosiți de pe pământ, începură să anunțe de unde aduc lacrimile.

Unul spuse așa :

— Lacrimile aceste le-am adus dela o înmormântare. Le-am cules de pe obrajii *unei fetițe orfane* care plângea după Mama sa.

Un alt înger zise :

— Am umb'at prin mahalaua unui oraș mare. Intr'o căsuță sărăcăcioasă și cu pereții umezi am văzut o *mamă* slăbită, palidă, rău îmbrăcată, care-și alăpta copilășul. Lacrimile aceste dânsa le-a plâns.

Al treilea înger zise :

— Intr'un sat un *preot nou* își celebra întâia sf. Liturghie. Am adus lacrimile de bucurie ale părinților săi.

Al patrulea zise :

— Am fost la înmormântarea unui preot. Lacrimile aduse sunt alor 2 credincioși buni cari plângeau din inimă după fostul lor *Părinte sufletesc*.

Al cincilea înger :

— Lacrimile aceste le-am cules cu ocaziunea unei spovedanii. Un *mare păcătos* s'a pocăit și-și plângea păcatele cu amar.

Al șaselea :

— Sătenii coseau iarba într'un fânaț. Lângă ei un om se uita cu duioșie cum floricelele câmpului se pleacă și mor sub tășul coasei. Se spunea despre el că e *poet*. Rostogolindu-se două lacrimi pe obrajii săi înduioșați, am sburat aproape și mi-a reușit să le culeg.

Al șaptelea spuse așa :

— Sunt lacrimile *papei*. Ingenunchiat în capela lui privată și cufundat în rugăciune, plângea pentru soartea Rușilor și a creștinilor din Mexico. Am auzit și suspinele izvorite din adâncă durere a inimei lui.

Al optulea vorbea, încă impresionat de cele ce văzuse :

— Copii făceau întâia sf. *Cuminecătură*. Aceasta e o lacrimă căzută în potir.

Îngerul al nouălea depuse și el lacrimi frumoase într'un vas de cristal aurit la margini.

— Grîndina a pustiit hotarul. După vifor, *gazda* a ieșit la hotar. Intr'un loc s'a oprit și s'a uitat cu tristeță peste ogrul pustiit.

Încetul cu încetul își ridică mâna și și șterse ochii umeziți de lacrimi cu mâneca sumanului. Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Lui binecuvântat! — Văzându-l, m'am înduioșat și i-am adus lacrimile.

A venit al zecelea înger :

— Sunt lacrimile unui *sărman ucenic* lovit de calfă pentru că l-a contrazis când acesta vorbea rău despre religie.

Sosi și îngerul al unsprezecelea :

— În fundul unei curți, într'o cămăruță întunecoasă stă un *bătrân venerabil*. Averea frumoasă ce poseda, a împărțit-o între copiii săi. Acuma nici unul nu-l mai îngrijește. Spunea că suferă mult de foame și de frig. Părăsit la bătrânețe de toți, plângea. Iată lacrimile lui!

Al doisprezecilea înger sosi cam întârziat. A depus lacrimile la picioarele Bunului Dumnezeu și zise :

— La o adunare a *studenților universitari creștini*, unul demonstra într'un discurs falsitatea doctrinelor marxiste. În drum spre locuința lui, a fost ultragiat de un grup de studenți comuniști și cu idei revoluționare. Lacrimi i'au licărit în ochi. Am sburdat aproape și mi-a reușit să le culeg.

În timpul acesta și sfinții și dreptii din cer s'au adunat în jurul Tronului și ascultau cu luare aminte cele ce spuneau îngerii sosiți de pe pământ. Sufietul unei Mame era înduioșat. Asemenea unul dintre cei drepti era îngrijorat. Bunul Dumnezeu a spus la toți :

— Iată lacrimile oamenilor! Puteți vedea cum strălucesc de frumoși. Acuma decideți voi înși-vă care e mai prețos dintre aceste mărgăritare. Toate am să le așez în tezaurul meu ceresc, dar lacrima cea mai scumpă o voi pune în locul de frunte.

Sufletul dreptului îngrijorat a strigat dintr'odată :

— Binecuvintează, Doamne, *tinerimea!*

S'a pornit o vie discuție. Doctorii și învățătorii sfintei Biserici și-au dat părerile. Bunul Dumnezeu ședea cu o maiestate sfântă în tronul Său ceresc, delectându-se în gândurile cele mai frumoase ale celor cari discutau și în feerica strălucire a briliantelor de lacrimi puse înaintea tronului. Și au discutat mult de atunci! Acuma discuția finală continuă în jurul lacrimilor izvorite din inimile curate și nevinovate, în opoziție cu lacrimile marelui păcătos vărsate din

sinceră durere și părere de rău de păcate. Poate că nici acum nu se știe cari vor fi puse în locul de frunte.

Sufletul unei Mame însă și acum sărută lacrimile unei fetițe orfane aduse de primul înger, iar sufletul unui drept lacrimile unui student prigonit pentru dreptate, aduse de ultimul înger.

P.-P. ROMENO.

Richard Wagner

Cu ocazia cincuantenarului lui Wagner, s'au povestit în toate jurnalele și revistele Europei și deci și la noi, toată viața lui anecdotică. S'a spus banalul s'a născut la Leipzig în 1813, a trăit sărac, nu a învățat sistematic, a suferit înfrângeri, mai ales cea mai dureroasă pentru el: înfrângerea de la Paris, a avut iubiri nenorocite . . . etc.

Și închee cu apoteoza morții lui la Veneția. E curios cum pe oameni în genere, îi interesează la oameni mari, viața mărunță, cea cu care se apropie mai mult de ei, lăsând în umbră tocmai esențialul, sufletul lor dispărut în arta definitivă, cea mai frumoasă moștenire ce ne-a lăsat. În fața eternității contează oare cu ceva o viață chiar plină, chiar variată, chiar sbuciumată? Contează doar faptele, opera și la Wagner este copleșitoare. A inventat o nouă armonie muzicală și a aruncat-o lumii, a revoluționat ideea de artă, a creat o sinteză de concepții artistice care-a schimbat suflu melodios al tuturor artelor. Ce importă că a fost revoluționar tot din frenezie artistică care nu-și găsea încă definitiv potolirea? Imperialiștii germani vor vedea în *Siegfried* întruchiparea lui *Frederic Barbarossa*, eroul forței germane, ce se va întoarce odată din locurile sfinte, pentru a face Germania și mai de fer. Socialiștii văd în *Siegfried* înfăptuirea omului nou, care luptă cu rutina și în inelul lui

Wotan capitalismul, dușmanul care trebuie distrus, aurul dat din nou în paza ondinelor Rinului. Fiecare se oglindește într'o mică fațetă a unui suflet în care s'a adunat complexitatea lumii și care spărgând pereții strâmți a bieteii materiei a corpului omenesc, s'a liniștit definitiv într'o operă grandioasă.

Din viața lui Wagner alegem numai două momente, unde el a fost cu adevărat el: Imposibila lui iubire pentru Matilda von Wesendouk și renunțarea lui; i se vede sufletul incapabil de un compromis pentru o trecătoare fericire, dar totuși păstrând pentru el iubirea toată și eternizând-o în drama muzicală *Tristan*. Al doilea moment, prietenia cu ciudatul Ludovic al II-lea, regele Bavariei, un fel de întâlnire vremelnică de două originalități de suflete, un fel de înțelegere în domeniul nebun al celor chinuți de linia întortochiată a realizării frumosului. Unul cerea . . . imposibilul aproape ca să poată trăi în atmosfera lui, celălalt dădea pentru ca tot cătră extraordinara realizare se simțea dus. Gustul lui Ludovic al II-lea de a asculta singur, în teatrul gol dela München, o reprezentație wagneriană își are un înțeles adânc: Nevoia care consumă sufletele deosebite, de a se retrage într'un domeniu sus, deasupra celorlalți și să fie singure, singure. . . Prietenia lui Liszt îi este o binefacere. Intotdeauna i-a fost credincios, cel de care ești totdeauna sigur, care în momente de tristețe iei condeiul și-i scrii știind că oriunde ar fi, ori și ce ar face, prietenos și cu pietate se va pleca peste sufletul tău.

Wagner este un poet compozitor. Aceasta este noutatea creatoare. Dacă artă înseamnă cu adevărat drumul invizibilului, prinderea lui din transcendental și readucerea lui pe pământ sub forma concretă și vizibilă, mai plină de viață reală, decât realitatea materială care ne înconjoară, Wagner s'a suit atât de sus încât a prins tainica legătură care unește muzica cu poezia și așa îmbinate le-a coborât pe pământ, dându-le drept cadru tot ce e melodios în natură și drept subiect trecutul cel mai grandios, sprijinit pe mit, trecutul de epopee.

În felul wagnerian, dar desigur în atmosfera și culoarea timpului său, tragedia greacă a realizat acest armonios ansamblu. Subiectul era luat din Iliada și Odissea, partea mistică

„moira“, partea melodioasă corul, atitudinea sculpturală a oamenilor în luptă cu destinul . . . Nu e locul aci să arătăm topirea desăvârșită a atâtor elemente, dând acel ceva complex în simplitatea clasică proiectată ireal către un real stilizat în sculpturalul atitudinii personagiilor, cari parcă desfășurau un mister mai mult decât proiectau o viață reală.

Deatunci până la Wagner, drumul comun al artelor se separă. Muzica rămâne singură în limitele domeniului ei convențional: „Il bel canto“. Opera are un „libret,“ care nu era numai decât nevoie să fie poetic. Știm cu toții ce comice sunt unele librete pentru operele lui Verdi! E o raritate desigur libretul din *Tosca* făcut de poetul Giacosa, important era să fie pentru primadonă o arie de forță, cu toate trilirile necesare, unde să se vadă și elasticitatea vocii și puterea ei de durată și școala; un duet, un terțet, un cor final. Ce este cu adevărat sublim în opera italiană melodia și acolo Verdi e geniul ei. Un Tita Ruffo de exemplu se putea desfășura în toată amploarea lui în arii „Vieni meco, sol di rose intreciar ti vuoi la vita“ din *Ernani* sau „Dolcezze perdute“ din *Bello in maschera*. Se aud vorbele: aria cunoscută din *Ughenofii*, a lui Mefisto „Le veau d'or est toujours debout“ din *Faust* . . . dar Tannhauser ne scoate din convenționalul melodiei, al tenorului cu mâna pe inimă în aceleași gesturi pentru a da drumul vocii; încă de la uvertură, unde drama muzicală toată e cuprinsă în motivele ei esențiale, simțim că intrăm în alt domeniu. . . Corul pelerinilor, muzica imită onomatopeic șgomotul pământului călcat de ei, bucuria zorilor, pietatea celor cari au învins răul și deodată se face languroasă, de o dulceță perfidă, sunt efluviile muntelui Zeiții Venus. Toată drama muzicală se va desfășura pentru Tannhauser în această dublă aspirație către o dublă viață.

Când cedează ispitei nu e mulțumit; nu poate să fie mulțumit un suflet care are în el înfiptă o viață superioară, fie că pentru un moment ar fi întunecată de strigarea prea puternică a vieții pământului; una este rezultatul eforturilor și renunțarilor zilnice care cere delicatețe, atenție și retragere continuă, cealaltă ne poate prinde violent cu începutul cald și amețitor dar lasă oboseala materiei satisfăcută, amărăciune și gust de

neant. Ce departe suntem de melodia pură, singură extrem de prețioasă pentru artă, dar goală de înțelegerea adâncă a vieții. Din ce în ce orchestra are mai mult rol, combinată din cât mai multe instrumente pentru ca să însoțiască freamătul pădurii, sbuciumul pământului! natura ia parte cu toate frământările ei la frământările sufletului care-și pune dramatic și muzical concepția vieții însăși, Melodia verdiană vine dinafară, impusă de împrejurări armonios tragice sau vesele. E în genere drama romantică de păpuși de ceară a lui Victor Hugo cu melodia interioară a lirismului său, singur real, îndreptându-se către muzică. Dar Wagner dintr'o simplă legendă medievală a cântărețului din Wartburg, crează el însuși o dramă shakerperiană și o muzică în armonie cu ea.

De la Tannhauser la Lohengrin, viața, în cântarea înțelegerii ei, face un pas înainte. A lăsat la o parte muntele Venus, s'a ridicat alături de femeia înger Elisabeta, care nu a desperat de el niciodată și s'a stins împreună cu ea învingători amândoi dar prăbușiți de efortul teribil. Este o victorie dar o victorie soră cu moartea. Lohengrin copilul lui Parsifal, cel care a dat din nou viață porumbelului din Saint Graal este pura și desăvârșită întrupare a idealului curat, pe care ispita nu-l mai poate frânge, venind în ajutorul victimei nevinovate. Doamne, frumos e accentul din orchestra nouă, care după ce însoțea desnădejdea, presimte viitorul . . . întâi un sunet izolat, clopoțel de argint, apoi răspunsul și apoi năvala de instrumente care văd în depărtare venind neașteptatul, bucuria înaripată a jocurilor de armonii pornind violente până se opresc brusc, întrebător, mirat, cu urlete de fiară din partea dușmanilor ce-și presimt înfrângerea, cu oprirea lebedii la marginea scenii. Dar lucrurile perfecte numai dincolo sunt, trebuie să intervie slăbiciunea omească care strică o armonie așa de bine începută și Lohengrin se sfârșește tot în tragedia istovitoare a slăbiciunii Elsei de Brabant.

Drama totală complexă, e pusă în tetralogia Niebelungilor.

— De ce sunt nefericiți oamenii? Pentru că sunt robii aurului. Ce însuflețește toată tetralogia altceva decât lupta pentru aurul păstrat de ondinele Rinului? Ele sunt frumoase și cântă sirene

pe apele Rinului. Le pândește însă urâtul nibelung Alberich care-l fură din adâncimile Rinului, și pe care nimeni, dacă e supus iubirii nu-l poate prinde, dar el renunță la iubire și face din el inelul care trebuie să-i asigure dominația lumii. Pe pământ domnesc giganții și pe vârful munților Wotan (Ochiu al Scandinaviei). Lumea lui Wotan e împărțită între iubire și ambiție. Pe Freia zeița tinereții, bucuria zeilor o promite Wotan giganților dacă-i vor construi o fortăreață Walhalla, căci el simte că domnia zeilor e pe sfârșite, ei se vor prăbuși, așa a prevestit Erda, profeteasă mai puternică decât Wotan însuși. Zeii, când Walhalla fu gata nu se îndură de Freia și în locul ei Wotan prin șiretenie îi dă aurul și inelul magic al lui Alberich care de furie îl blestemă dându-i definitiv puterea malefică care o cere.

*„Blestemând am făcut acest inel
Blestemat să fie pentru totdeauna în lume.
Aurul său dădea puterea fără margini
Intunecata lui magie
Să dea moartea aceluia care-l poartă.
Nici-o inimă veselă să nu se bucure de el,
Cine-l va poseda să fie copleșit de griji;
Cine nu-l va avea să fie ros de invidie.
Fiecare să-l dorească, nimeni să nu se bucure
Să nu aducă decât ură posesorului său,
Să atragă asupra lui pe cel care omoară“.*

Numai o voință liberă poate smulge inelul de la giganți și să-l redea ondinelor, pentru ca lumea să fie din nou liniștită. Wotan o va face să se nască printre oameni. Comunicarea se face prin ficele lui războinicile Walchirii, cari protejă pe oamenii nobili, și conduc eroi în Walhalla. Din fiul lui cu o muritoare (se dă oamenilor astfel scânteia divinității lui) Siegmund și sora lui se va naște omul, eroul care va libera lumea de blestemul aurului: Siegfried. Dar incetul trebuia pedepsit și Wotan ordonă celei mai iubite fice ale lui Brunehilda să lovească pe Siegmund. Prinsă de milă vrea să-l cruțe, atunci intervine Wotan, îi rupe sabia miraculoasă în două și-l omoară, iar pe Brunehilda

o pedepsește vrând să o dea pe mâna primului venit. Dar, pentru că a iubit-o așa de mult în trecut și pentru splendoarea ei de fecioară, o lasă adormită pe vârful muntelui, înconjurată de flacăra, peste care nici un inuritor să nu poată trece. Siegfried, cel cu părul bucle de aur, crește vesel, fericit, puternic, cu adevărat liber găsește cele două jumătăți de săbii ale tatălui său și își făurește una minunată. Indemnat de o pasăre măiastră, ajunge la Brunehilda, trece focul, o deșteaptă și o splendidă legătură de iubire se leagă între ei, scenă adânc omenească, unde doi oameni, unul scoborât din Walhalla și altul cu sângele divin în el, dar înainte de toate oameni, vor să cucerească lumea și să o așeze pe alte baze. Brunehilda îi dă lui Siegfried toată știința ei divină mulțumindu-se să fie numai sufletul acțiunilor lui — Dar și aci partea malefică își continuă blestemul. Siegfried o uită pe Brunehilda și este omorât de cel din sângele lui Alberic, Hagen. Pe patul de moarte o chiamă, iar e numai ea stăpână . . dar e prea târziu. Cu focul de pe rugul, în care arde Siegfried, Brunehilda aprinde Walhalla. . . Zeii vor muri și sare pe calul ei alb, mai Walchirie ca în totdeauna, ruptă de desperare în rugul care-i mistuia iubitul Hagen stăpân pe inel, e prins de ondine, care-l iau cu ele în fundul Rinului și pacea de la început domnește peste aurul recucerit de undele verzi ale fluviului. . .

Acest sfârșit grandios, unde mitul poeziei trece dincolo de orice realitate și unde muzica îl urmărește de aproape, e cu adevărat unic în toată literatura muzicală: Notele de marș funebru o grandoare senină și tragică de liniștire în moarte a unui suflet de erou și întretimp izbucnirea plângerii fără margini a Brunehildei . . . pentru a veni apoi liniștirea idilică și grațioasă cu motive de curgere de apă . . . Ondinele au din nou aurul în apele lor.

Cât timp Wagner nu și-a avut teatrul său, nu a putut să aibă bucuria să-și vadă măcar odată tetralogia lui reprezentată întreagă. La Dresda, unde fusese șef de orchestră, numit după triumful primei lui operă istorică, în factură veche *Rienzi*, nemulțumi atât pe toți și avu atâtea intrigi încât trebui să fugă. La curtea lui Ludovic al II-lea era înțeles și iubit, dar i se dă-

dură sume fabuloase de bani și regele trebui din cauza opiniei publice să se despartă de el. Târziu în urmă își putu construi teatrul unic de la Bayreuth, și asistă la apoteoza unor reprezentări pe zile, în felul tragediei antice. Voi la început, după cum își scrisese de atâtea ori comentariile dramelor sale muzicale să vie fără plată numai oamenii cu adevărat înțelegători. Dar plin de datorii, cu cerințele colosale de reprezentări, a trebuit să cedeze . . . Acum, merg la Bayreuth privilegiații lumii. Se angajează cu mult înainte locurile . . .

Se poate avea convingerea că cine-l ascultă acolo, unde fiul său — tot Siegfried cu numele — conducea impecabil până mai ieri — îl pricepe cu adevărat?

Tot aurul Rinului, tot inelul magic blestemat e stăpânul lumii, și dacă are puterea nefastă de a cumpăra arta ca orice marfă de preț, de vânzare, nu are nici grația liberă a Freei, nici majestatea lui Wotan, nici liberul eroism al lui Siegfried, nici grația de fecioară războinică a Brunehildei. . . este tot inelul blestemat de Alberic.

MIA FROLLO

Bazele grafologiei.

Indoeli. — Deși e drept că grafologia și-a captivat simpatiile multora, nu se poate tăgădui însă că are și mulți adversari; ceea ce însemnează că bazele ei nu sunt, cel puțin, evidente. Dar adversarii și mai mult afirmă: că, adică n'are nici o bază solidă, și e în luptă cu multe principii certe. Să vedem ce valoare au dovezile aduse de grafologi, și să comparăm afirmările lor cu concluziile certe ale științelor, și cu principiile filosofiei sănătoase.

Principii certe.

Principiul filosofic care atinge mai de aproape chestia noastră e celebrul „*operatio sequitur esse*”: din efect, adică,

noi cunoaştem existenţa şi natura cauzei, din proprietăţi deducem natura: din lucrare cunoaştem proprietăţile şi natura.

Ceeace lucrează în om nu e numai sufletul singur, ci omul, compus din trup şi suflet. Şi deoarece cunoştinţele noastre încep dela simţuri, noi cunoaştem direct numai operaţiunile sensitive ale celorlalţi oameni.

Experienţa însă ne confirmă ceeace mintea deduce: că între trup şi suflet sunt multe şi foarte intime legături. Ceeace ne priveşte mai mult acum e înrăurirea materiei asupra sufletului şi atârnarea acestuia de trup.

Mintea noastră, pentru aşi avea obiectul propriu şi proporţionat stării sale de unire cu materia, are neapărată nevoie de organul cel mai nobil al trupului, de creier; organ pe care atât spiritualiştii, cât şi materialişti îl numesc „organul cugetării”. Dar în ce sens creierii sunt organul minţii? Să fie oare cugetarea o mişcare a materiei crebrale? În alte cuvinte: creierii sunt cauza principală a cugetării, cum susţin materialişti; ori numai cauza instrumentală, aşa încât în cugetare să se admită o mişcare cerebrală care să fie asociată cu dânsa, fără însă a-i fi cauză?

Principiul amintit mai sus ne dă un răspuns lămurit: dacă o operaţie imaterială, cere ca şi facultatea din care provine să fie imaterială, şi dacă, pe de altă parte, orice cunoştinţă intelectuală provine de la simţuri, creierul nu poate avea altă funcţiune decât pe aceea de a prezenta minţii materia cunoştinţelor, conlucrând, împreună cu dânsa, ca şi cauză instrumentală la producerea „speciilor intelective”. Mintea deci, şi prin urmare şi sufletul, depinde de simţuri, precum şi simţurile în multe cazuri, d. e. în extazuri, distraţiuni . . . depind de minte. Şi chiar voinţa, cârmuitoarea colorlalte facultăţi, e supuse acestei atârnări, cum e vădit dovedit din cazurile de isterism, de abulie, etc., când dânsa e copleşită de voinţa altuia ori de sensibilitatea proprie ²⁶⁾).

²⁶⁾ Pentru a evita neînţelegeri, notăm că e vorba despre atârnarea extrinsecă; căci materia nu-i nici subiectul, şi nici organul sufletului, ci numai o condiţie necesară ca mintea să poată avea contact cu subiectul proporţionat stării în care se află.

Nu mai insistăm în a dovedi înrăurirea aceasta. Considerăm faptul: înrăurirea este; și, mai lămurit: între facultățile spirituale ale omului și creier avem legături strânse. Să ne oprim puțin asupra creierului.

Creierul și mintea.

Creierul, puntea măgarilor, — zice *Titchener* —, pentru cei ce nu cunosc adânc anatomia și fiziologia, e centrul nervilor, centrul vieții sensitive. Alcătuit din materia albă, învelită de cea cenușie, are multe circumvoluțiuni, pe cari le-am putea asemăna cu niște văi și ridicături. Prin vivisecțiuni, și mai ales asemănând creierul câinelui cu acela a unui bolnav, putem descoperi ce legături sunt între diferitele circumvoluțiuni și manifestările externe ale vieții.

Știința nu se oprește aici. După multe studii celebrul *Flechsig* a putut localiza în diferitele părți ale creierului centrele diferitelor senzațiuni; avem astfel zona auzului, pe aceea a văzului, a mirosului și notăm însă că, până acuma numai o localizare generală, o corespondență generală între localizare și închipuiri, a fost pe deplin dovedită²⁷⁾.

Admitem deci ca certă o corespondență generală între starea creierului, reprezentări și inteligență. Pe de altă parte creierul e organul mișcărilor voluntare și cauza, fie și numai instrumentală, a cugetării. Că cugetarea, imaterială și inextensă, e atât de legată de o mișcare cerebrală încât putem cunoaște până și legile și motivele acestei atârării, e lucru sigur. De fapt, când mintea e mai încordată, e mai mare și căldura creierului, așa încât se poate stabili și o proporție între încordarea intelectuală și temperatura acestuia, și putem cunoaște din aceasta din urmă gradul încordării²⁸⁾ De legăturile acestea trebuie să ținem seama când studiem relațiunile dintre mișcări, creier și suflet.

27) Cfr. J. De La Vaissière. *Éléments de Psychol. Expér.* p. 120.

28) Trebuie notat că proporția nu e între temperatură și valoarea operaiei, ci între temperatură și încordare. De fapt un individ de o inteligență mediocră, ca să poată înțelege o problemă, produce mai multe calorii decât o persoană inteligentă.

Centrul cerebral al grafiei.

Deja în anul 1861 medicul *Broca*, constatând în foarte mulți „afemici” o leziune a circumvoluțiunii a treia frontale din stânga, putu afirma și arăta cu precizie localizarea centrului motor al limbajului.

Să trebuiască admis un centru motor și pentru scriere? Depinde oare agrafia de niște leziuni cerebrale? De răspunsul dat la aceste întrebări depinde soarta grafologiei. Iată ce ne răspunde știința.

În multe cazuri a fost constatat că cei ce au circumvoluțiunea lui *Exner* lezionată, cu toate că au încă uzul minții, cu toate că pot vorbi și ceti, nu mai sunt în stare să scrie. Repetând experiențele și înmulțind constatările cu aceleași rezultate, s'a ajuns la concluzia că: centrul mișcărilor grafice e cu totul deosebit de celelalte centruri, și că grafia depinde de a doua circumvoluțiune frontală a emisferului din stânga, zisă circumvoluțiunea lui *Exner*.²⁹⁾

Mai știm că prin *ergograf* și *dinamometru* se poate registra mișcările mâinei și relațiunea dintre mișcare și orice emoție, d. e. bucurie. Condeiu în să nu-i decât un *ergograf*. E clar deci că între mișcarea mâinei care scrie și creier, trebuie să fie unele legături. dar de ce fel sunt dânsese? Grafologii răspund, ca să-și susțină teza, că întreg caracterul unei persoane depinde de a doua circumvoluțiune frontală din stânga și că, prin urmare, din grafie putem cunoaște personalitatea completă a scriitorului. Să fie așa? Pentru a da un răspuns, va trebui să punem față în față concluziile științifice și principiile amintite cu dovezile grafologilor. De vom constata că acestea sunt bune, va trebui să concludem că grafologia are o valoare, e rațională; iar de dovezile nu sunt suficiente ori nu valorează nimica, și valoarea grafologiei se va micșora, și va fi nulă de va fi în conflict cu vreun principiu.

²⁹⁾ După *Farges* („*Il cervello*”, p. 144), circumvoluțiunea aceasta e cauza întrucât e scaunul memoriei grafice: circumvoluțiunile sunt numai scaunele diferitelor memorii. În așa ipoteză e mult mai ușor a răspunde argumenților grafologilor. Nu credem încă că mai poate fi apărută părerea aceasta.

Circumv. lui Exner variază cu indivizii.

Întâiul lucru afirmat de grafologi e că fiecare om își are grafia proprie. Grafologii nu aduc dovezi pentru a-și susține afirmația, ci o deduc din inducție și experiență; experiență și inducție la îndemâna oricui. Un jurist de seamă tăgăduște acesta, și spune:

„Două mâni, ori prin artă, ori din întâmplare, pot scrie în acelaș fel, precum și aceeaș mână, din mii de pricini, își poate varia scrisul într'atăta, în cât să nu mai poată fi recunoscut (din cauze patologice, psihice, fizice).“³⁰⁾

Dar nu trebuie dat prea mult pond acestei tăgăduiri. Scrierile întinse de două mâni deosebite vor putea fi asemenea, dar nicidecum identice; iar scrierile aceleiași mâni, de variază în diferitele stări și perioade ale vieții, variază numai cât privește caligrafia, nu grafologia³¹⁾; căci de examinăm

„plusieurs variétés d'une même écriture, on voit que les changements d'impression ne résident que dans quelques détails, le fond n'a pas varié. Ces changements de détails traduisent le changement d'impressions subies ou voulues, comme un nuage sur le ciel passe sans le modifier“³²⁾.

Efecte deosebite dovedesc deosebite cauze. Dacă grafia e deci deosebită în fiecare individ, în fiecare individ trebuie să fie deosebită și constituția anatomică a celei de a doua circumvoluțiunii frontale din stânga, care mișcă în mod diferent mâna ce scrie. Astfel grafia care, cum am notat mai înainte, era un mijloc *dinamic* de a cunoaște pe om, devine un mijloc *tatic*: circumvoluțiunea.

Grafia e întipărirea personalității?

Dacă scrisul e personal, spun grafologii, asta nu se poa-

³⁰⁾ L. Mortara. — *Commento del Codice e delle leggi di Proc. Civ.* — (Vallardi-Milano) vol. III. p. 793

³¹⁾ Crépieux-Jamin (o. c. p. 35) zice că numai „ceux qui ignorent absolument la graphologie“ pot pune obiecția aceasta.

³²⁾ Crépieux-Jamin, o. c. p. 35.

te explica decât din faptul că grafia conține personalitatea celui ce scrie. Așadar toate elementele cari constituiesc personalitatea trebuie să apară și în grafie.

Aici însă efectul de logică e evident: concluzia e mai largă decât premisele. Căci din aceea că grafia e personală nu vedem cum poate urma că dânsa conține personalitatea întreagă. Inșiși grafologii ne spun d. e. că vocea, mersul . . . sunt personale; nu credem însă că ar admite că vocea, mersul, întipăritura pe care o face vârful degetelor . . . conțin ori manifestă întreaga personalitate a autorului lor. Nu spun că semnele cari fac deosebirea dintre scrieri sunt mult mai multe, mai variate și mai complexe decât acelea ale mersului . . . Și așa e. Dar din asta atâta doar urmează; că grafia desvăluie mai mult decât mersul ori vocea; nimic mai mult.

Ni s'ar putea obiecta din simplitatea sufletului: acesta fiind simplu, e întreg și în circumvoluțiunea lui Exner. Și asta e adevărat: sufletul e întreg în toate și în fiecare din părțile trupului; dar numai cu esența, nu și cu operațiunile sale. De unde nu urmează că din orice act al lui, apare dânsul întreg. Noi vedem numai ceea ce e material, îl vedem numai întrucât e principiul vieții vegetative și sensitive, întrucât, adică, e forma unor organe; dacă, deci, actele amintite ar manifesta omul întreg, atunci în fiecare organ ar trebui să se manifesteze toate celelalte: „*operatio sequitur esse*“, și orice lucru e primit în altul, e primit după capacitatea acestuia: sufletul e primit, și lucrează după capacitatea celui ce primește, „*ad modum recipientis*“, adică a diferitelor organe; și atunci și orbul ar trebui să vadă.

Opera și omul.

Mai aduc grafologii un alt argument: omul întreg, zic dânsii, conlucrează la orice „operă intelectuală“; iar grafia e atare operă.

Să trecem pe deasupra afirmării acestei cooperări: pe noi ne interesează să știm de opera aceasta manifestează omul întreg. Și asta negăm. Orice efect, e clar, manifestă cauza:

dar nu cauza întreagă³³). Cine va spune că dintr'o statuie, dintr'o pictură, dintr'un scaun³⁴), putem cunoaște caracterul și temperamentul complet al artistului?

Și presupunând stricta legătură dintre circumvoluțiunea lui *Exner* și restul corpului, urmează oare că corpul întreg se manifestă prin grafie? că, adică, aceasta manifestează temperamentul omului, care e tocmai dispoziția dominantă a organismului fizic „un fond des tendances qui en rime la manière d'être générale de l'organisme, son mode de fonctionnement, le tir, la valeur et la direction de sa vitalité”, cum spune Fouillée? Și admitând chiar că din grafie am cunoaște temperamentul, urmează oare că cunoaștem cu certitudine „dispozițiunile obișnuite conform cărora voința reacționează la unele motive”, adică caracterul? Desigur că nu. Caracterul depinde de *temperament*; dar dependența e bine limitată; și a trece hotarele, înseamnă a fi materialist. Considerând. d. e., viața și actele sfinților, constatăm că sunt tare deosebite de faptele pe cari le-ar fi săvârșit de ar fi urmat temperamentul lor. Omul întreg, ni s'a spus, apare în fiecare acțiune a lui; și în actele sfinților, deci, apare omul întreg. Și deoarece dânsii și-au format aproape o a doua natură, ne mirăm foarte cum de nu apare și aceasta din grafie. Motivul e, poate, lămurit: în grafie, ni s'a spus, apare numai natura *înnăscută*; a spune, deci, că acele acte ale sfinților apar în grafie, ar însemna a spune că activitatea liberă e înnăscută, și deci nu mai e liberă. Deosebirea dintre natura înnăscută și cea adausă, introdusă spre

³³) În orice lucrare apare omul întreg; deci și în activitatea lui senzitivă, instinctivă și negativă, ca și în cea *intelectivă*, apare întreg. Și deoarece efectul manifestă cauza numai întrucât e cauza, trebuie să zicem că toate aceste acțiuni sunt egale cu cea *intelectivă*: două lucruri egale cu un al treilea, sunt egale și între sine, iar acțiunile vegetative și cele intelective sunt egale cu omul întreg (tocmai fiindcă îi sunt efectul) Insuș *P. Moretti* ne spune că omul întreg apare în orice acțiune spontană! Deci n'am generalizat prea mult!

³⁴) Scrisul, în materialitatea sa, nu se deosebește de scaun; însuș autorul „*Psic. Scrit.*” ne zice că „și această materialitate grafică e o operă intelectuală.”

a concilia grafologia cu istoria, distruge, pe cât ni se pare, principiul că omul întreg cooperează la scriere.

Numai personalitatea innăscută?

Condeiu, ca și pletismograful și ergograful, manifestează cauza-i: circumvoluțiunea lui *Exner*. E tare îndoelnic însă de dânsul, mult mai nedesăvârșit decât numitele instrumente, manifestă cauza în mod mai exact!

Pe lângă asta, rămâne de deslegat o problemă de foarte mare importanță: grafologia ne manifestează natura „innăscută, ori pe cea „dobândită“?

Grafologii spun că pe cea innăscută; iar constanța scrisului și a circumvoluțiunii lui *Exner* confirmă acelaș lucru. Dar nu putem admite că în nici un chip nu se cunoaște și cea dobândită.

Am pus grafologia printre experiențele dinamometrice; prin urmare, spre a fi logici, trebuie să admitem și că dintr'ansa se cunoaște tensiunea actuală a nervilor; și asta mult mai mult că se poate cunoaște din grafie chiar și de a fost făcută într'o poziție incomodă. Cum atunci se poate nega că natura „dobândită“ influențează asupra scrisului? Cum de natura dobândită de sfinți prin atâtea sacrificii și repetări de acte virtuozose, are atâta înrăurire încât să împiedice să apară natura innăscută, ba chiar să facă să apară necontent tot contrarul, și nu-i în stare să-și întindă influxul și asupra grafiei? Pletismograful, ergograful . . . nu indică și ele excitația actuală? Dacă deci grafia e un ergograf mai desăvârșit, și dânsa trebuie să ne arate și natura dobândită precum și comandarea actuală a voinței.

Mărturiile unor grafologi confirmă remarcările noastre. În grafia lui *Victor Hugo* deosebirea între a. 1829 și 1840 e atât de mare încât, cum spune *Petit Senn*, în a. 1840 „aussi sa plume courant à bride abattue, annonce-t-elle moins son génie maintenant, que sa haute position“⁸⁵⁾; starea are mai mare înrăurire decât natura lui *Hugo*!

⁸⁵⁾ Cfr. *Crépieux-Jamin*, o. c., p. 22.

Crépieux-Jamin, examinând grafia lui *Th. Rousseau* la vârsta de 35 de ani, remarcă:

„elle exprime un sentimentalisme puissant et passionné, en même temps qu'une vive sensibilité. Iar la vârsta de 52 ani: „elle est redressée, mais plus nette et plus claire, au tracé fier et gracieux. Elle est l'expression d'une personnalité différente, profondément modifiée“³⁶⁾.

Și trebuie să mai avem în vedere și experiențele făcute de *Ferrari*, *Héricourt* și *Richet* asupra celor ipnotizați: ipnotizatul are grafia personalității pe care o reprezintă, așa încât, conclud numiții învățați, variația scrierei e o funcție a variației personalității! Și totuși natura înăscută a hipnotizatului e aceeași!

Iată, deci: se schimbă personalitatea și grafia, fără să se fi schimbat natura.

Grafia sfinților.

Dealtfel grafologii înșiși ne-au spus că omul întreg apare în acțiunile sale. Deci sau natura dobândită nu are nici o înrăurire, ceea ce e absurd, sau influențează, și atunci apare în toată activitatea omului, și prin urmare și în grafie. Iată ce ne spune chiar un grafolog:

„Poate în sfinți personalitatea înăscută fusese distrusă? Spunem numai că dânsa a fost supusă și regulată de personalitatea dobândită într'atâta, încât, printr'o virtute trainică și adâncă, și-a schimbat cursul.“³⁷⁾

O virtute trainică și adâncă, schimbă cursul naturei! Și totuși în grafie, care manifestează omul întreg, dânsa nu lasă nici o urmă! Curios lucru, care nu poate fi priceput decât spunând că grafia e o întipăritură a temperamentului, dar manifestează caracterul numai indirect și cu o oarecare probabilitate.

Și mai scrie încă numitul grafolog:

„am examinat scrisul epilepticilor: normal că d fus se făcut

³⁶⁾ *Crépieux-Jamin*, o. c., p. 251.

³⁷⁾ *Psic. Scrit* p. 208.

într'un timp îndepărtat de acces. L'am examinat și pe cel făcut câteva ceasuri înainte de acces: era foarte deosebit."

Așadar grafia n'ar trebui să ne desvăluiească numai natura înnăscută, ci și starea actuală a celui ce scrie. Dar atunci o nouă dificultate se ivește privitor la grafia sfinților: scrisori cari dovedesc o natură înnăscută înclinată spre vișiu, pe când istoria ne spune că autorii lor au fost sfinți! . . .

Lipsă de certitudine.

Din cele de mai sus rezultă destul de lămurit că principiile și concluziile grafologiei nu sunt de loc granitice. Chiar unii grafologi, ca de pildă *Binet* și *Koch* admit că „regulele grafologiei nu sunt atât de sigure cât se cere în știință.” Iar examinarea grafiei Sfinților confirmă, pe cât ni se pare acelaș lucru.

Nu ni se pare deci că grafologia își poate da titlul de știință. Principiilor sale, pe lângă alte defecte, de cari vom vorbi mai apoi, le lipsește certitudinea necesară științei.

Dr. F. L. DE ROCCHIS

Spiru-Haret

Doi nobili adversari: Haret și Tache Ionescu

Exemplul avocatului în stare să facă și să desfacă sute de articole de legi într'o clipă îl sugera lui Spiru-Haret adversarul său Tache-Ionescu. Abia își făcuse Haret legea învățământului secundar, când, căzând dela putere, îi urmă la Ministerul Instrucțiunii Publice Tache-Ionescu, rămânând pe seama acestuia aplicarea legii Haret. Tache-Ionescu însă își concepea cu totul altfel de cât Spiru-Haret rolul său de Ministru al Instrucțiunii Publice; de aici o parte interesantă polemică de presă în jurul legii, sau mai bine zis aplicării legii instrucțiunii

publice, între acești doi mari bărbați ai noștri de stat: Haret și Tache-Ionescu. O menționăm pentru interesul ei, dar mai ales pentru că de aici reiese cât se poate de limpede și de accentuat caracterul lui Spiru-Haret și dragostea sa pasiune pentru școală. Tache-Ionescu era mai tânăr de cât Haret și încă nu lăsa să se întrezărească de cât prin scripitoarea lui inteligență pe marele om politic din războiul mondial, când avea să câștige merite atât de însemnate la realizarea României Mari prin modul clar și precis în care a înțeles, dela primul început, războiul cel mare, rolul ce trebuia să-l joace România și felul cum trebuia procedat pentru ca România să-și scoată de acolo maximumul de folos. Față de Haret însă, la 1899, Tache Ionescu era abia avocatul, om politic și ministru, care, voind să se ridice, urmărea prin școală, pe primul plan, scopuri politice și deci aservea și legile școlare politice, socotind îngustime de spirit să pui școala mai presus sau în afară de politică. Vă puteți ușor închipui ce deveni atunci legea lui Haret interpretată și aplicată de Tache Ionescu după concepția lui despre școală și ce accente de durere și indignare avea să scoată aceluia, care își făcuse din școală o religie! Ajungă însuși faptul ca savantul și fostul ministru Haret nu se dete în lături, pentru interesul învățământului, să se coboare la ocupația de ziarist, atât de puțin prețuită în vremea aceea.

„Chestia școlară — scria Haret dezolat — eu am considerat-o totdeauna ca fiind cu mult mai presus de luptele partidelor. Precum în fața unui vrăjmaș din afară, toți sunt datori să-și dea mâna și să lucreze împreună, tot așa trebuie să se facă în luptă pentru ridicarea intelectuală și morală a țării. De aceea nu am lipsit de a da ajutor în modul cel mai sincer, oricui am crezut că poate aduce un serviciu cauzei școlare”. (*Aplicarea legii învățământului secundar pag. 27*). — Și în cele din urmă cu un fel de resemnare și speranță în viitor spunea: „Doresc mai bine să nu fie presă în aplicare, până ce va veni vremea ca să fie aplicată cu *bună credință, cu pricepere și cu iubire*, cele trei condiții indispensabile pentru ca o lege să dea efectele bune ce poate să producă”. (*Apl. leg. inv. sec. pag. 126*). —

Iubirea e sufletul binelui

Acestea, nu mai sunt simple argumente reci, sunt cuvinte eșite din inimă. Subliniăm dintr'adins cuvântul: „iubire” pe care Spiru-Haret o cere bărbatului de stat în apl.carea legii, pentru a ajunge la un rezultat fericit, căci acest cuvânt are o însemnătate deosebit de adâncă eșind din gura unui spirit savant și rece, în aparența lui austeră, care a publicat un „Curs de trigonometrie”, „Considerațiuni relativ la studiul experimental al mișcării apei în canale descoperite și la constituirea intimă a fluidelor”, „Pata cea mare roșie de pe planeta Jupiter”, „Sur l'invariabilité des grands axes des orbites planétaires” și alte scrieri de aceiași natură. Această vorbă confirmă adevărul cel mare că iubirea este tot sufletul binelui și că adevărul merge mână în mână cu binele. De aceea și spunea Haret că: „Iubirea de adevăr și respectul de lege sunt nedespărțite una de alta”. (*Apl. leg. înv. sec. pag. 67*). Și tot de aceea și sinteza supremă a civilizației, al cărei scop fundamental este: „de a face să dispară în mod complet și definitiv orice urmă din barbaria originară” (*Mec. soc. pag. 244*), nu este altceva de cât întronarea desăvârșită a dragostei de justiție prin cultură, morală și bună stare economică distribuite în mod egal tuturor membrilor societății omenești.

Barbarie ascunsă și înlănțuită

Însă cu durere constată Haret că: „asprimea cu care se dă lupta pentru existență, nu este scăzută față de zilele de altă dată; înfățișarea luptei s'a schimbat, dar spiritul este acelaș ca în vremurile pe care nimeni n'ar voi să le vază revenind vreodată”. (*Mec. soc. pag. 244*).

Această idee îi inspiră lui Haret cele mai frumoase pagini ale sale de filosofie socială:

Încerci un adevărat sentiment de descurajare, când constăți ce puțină schimbare a adus timpul asupra caracterului din fire violent al omului. . . . Îți vine să te întrebi unde ar ajunge societățile moderne, dacă li s'ar lua aparatul complicat și costisitor de jandarmi, de judecători și de soldați. Ajunge să te gândești la scenele care

niciodată nu încetează să aibă loc cu ocazia mișcărilor populare, ori-decâte ori sabia justiției și agentul poliției nu sunt de față. Restul acesta de barbarie ascuns și înlănțuit, însă nu distrus prin civilizație, este cauza adevărată a războaielor, a atentatelor la libertatea sau la proprietatea oamenilor și la disprețul legii, când în mod brutal, când sub formă plină de precauțiuni și hipocrizie a șicanei. Din cauza acestor influențe ancestrale, copilul, spre distracție, chinuiește animalele sau pe camarazii lui mai slabi, în timp ce părinții se desfășează la vânătoare sau la luptele cu taurii unde privesc cu extaz de voluptate, suferința și sângele care curge. În această privință omul secolului al XX nu este cu mult superior anticilor spectatori din *Coloseu* care petreceau privind suferințele și moartea gladiatorilor. Avem și noi legea linșajului, asuprirea popoarelor mici de către cele mari, grevele cu toate excesele lor, lupta până la cîștig chestiile politice . . . etc. . . Pretutindeni și oricând se ivește nevoia de a urî ceva sau pe cineva, în cât îi trecem la *Panteon* pe bărbații cei rari, care fac excepție . . . Se înțelege ușor cât de subredă este civilizația clădită pe o astfel de temelie." (*Mec. soc.* pag. 245).

Parcă-l auzim pe *Taine* spunând celebrele cuvinte că dacă îl zgâriem cât de puțin pe om, descoperim în el pe gorilul primitiv impudic și crud. Căci: „*numai transformarea naturei intime a omului în sensul de a-l scăpa cu totul de ră-mășițele sălbătăciei primitive va putea pune bazele unui edificiu durabil*”.

„Cât timp ținta aceasta nu va fi atinsă, civilizația modernă cu toate aparentele ei strălucite va fi tot așa de puțin asigurată în privința duratei sale, ca și acelea care au precedat-o. Iar ceea ce se petrece sub ochii noștri, stărea de surexitare a societății, nenumăratele conflicte unde violența și abuzul de putere au totdeauna ultimul cuvânt ca în cele mai frumoase momente din timpurile socotite barbare, sunt semne menite a nu ne liniști în privința viitorului civilizației . . . Când nu se face război în stil mare, se face în lucruri de amănunt: revoluții, răscoale, greve . . . Lumea se exersează cu o adevărată poftă în a hrăni ura și desbînarea printre oameni care ar trăi liniștiți și mulțumiți, dacă nu s'ar agita neconținut partea aceea din sufletul lor, ce n'ar trebui nici odată deșteptată.” (*Mec. soc.* pag. 247-248).

Justiția . . . eludată sub aparențele legalității.

Și astfel observă Haret, cu un ochiu adânc scrutător, cum cheazășia duratei edificiului social, justiția, întregă și pentru toți, este prea adesea eludată sub aparențele legalității:

„Abuzul convenției și al formulelor, una din formele rutinei, termină prin a face să se întunece noțiunea dreptului sub normanul procedurii, ceea ce se exprimă prin maxima: *„Forma trage după sine fondul”* ceea ce este o adevărată monstruoșitate. Ei bine, dacă noțiunea Justiției trebuie socotită drept țelul cel mai nobil pe care civilizația are să-l realizeze, este evident că asemenea aforisme sunt dovada că nu suntem încă așa de aproape să-l atingem.“

Melancolia ultimelor pagini se risipește totuși în raze de speranță pentru viitor, căci dacă Haret judecând prezentul în valoarea sa absolută vedea numai lipsă și primejdii, comparându-l cu trecutul observa multe roade frumoase provenite fie și din munca sa proprie îndelungată și intensă.

Democrat antidemagog — Realizări unice!

Căci Spiru-Haret își formase încă din Franța un suflet democratic în înțelesul cel mai strict al cuvântului. Dacă civilizația, spune el, constă în ridicarea nivelului economic, intelectual și moral, nu trebuie uitat că punctul fundamental după care trebuie judecat gradul de civilizație al unei țări este procentul populației care se bucură de beneficiile civilizației. Iată pentruce Haret, care a servit atât de bine Universitatea, care a organizat atât de minunat învățământul secundar, s'a ocupat și a iubit mai presus de toți pe învățători și pe țărani. De aceea, dacă prin cuvântul țărănist nu voim să înțelegem o persoană aparținând unui partid intitulat țărănist ci omul în genere care a iubit și a realizat ceva pentru țărani, atunci Spiru-Haret a fost cel mai mare țărănist pe care până în ziua de azi l-a văzut Țara Românească și cine știe cât timp nu va mai vedea pe un al doilea ca el, deoarece trece toate așteptările cifra realizărilor lui pentru țărani. Cunoaștem oameni, care le-au făgăduit mult și le-au dat puțin, dar nu cunoaștem om, care să le fi promis așa de puțin și să le fi dat atât de

mult. Spiru Haret cel mai mare democrat a fost și cel mai mare antidemagog.

Poate vă așteptați ca, drept incheere, să dau cuvântul cifrelor pentru a exprima imensitatea realizărilor lui Spiru-Haret. Dar, oricât de elocvent și impresionant să fie limbajul cifrelor, noi nu vom menționa nici *miile* de școli pe care Haret în România mică le-a întemeiat și le-a făcut să funcționeze în ordinea cea mai desăvârșită într-o vreme când nu existau comitetele școlare, nici *miile* de bănci populare, societăți cooperative, magazinele de consum etc. . . etc. . . ce au luat naștere din inițiativa lui Haret și au adus atât ajutor poporului de jos. Iar dacă ne obținem de a judeca în mod absolut cifra operelor înfăptuite de Haret, cu atât mai mult vom renunța să arătăm, prin comparație cu ceilalți miniștri ai Instrucțiunii Publice, cine a fost Spiru Haret. Ori cât de tentant ar fi bunăoară de amintit că din cei 50 de miniștri ce au avut portofoliul Instrucțiunii Publice în intervalul dela 1864-1910, 49 împreună abia au ridicat o treime din numărul școlilor pe care Haret al cincizecilea singur le-a clădit și aceasta încă numai în privința școlilor secundare, căci în privința celor primare proporția e mai zdrobitoare întru-cât în anul morței lui Haret patru cincimi din școlile primare existente pe teritoriul României erau făcute de Spiru-Haret, deși n'a fost ministru de peste nouă ani de zile. Pentru doritorii de cifre este la dispoziție monumentală carte „*Ale tale dintru ale tale*” ce i-au ridicat-o admiratorii și colaboratorii cu ocazia aniversării de 60 de ani dela nașterea lui în 1911.

IOSIF FROLLO.

Iulia Hașdeu

Neînțelegerea în căminul părintesc pe de o parte, pe de alta mândra substanță a sufletului său, uite explicația, după mine, a rezonanței stoice, dar dureroasă a cântecelor sale, desgustul pentru viața și pentru tot ce este factice și o concepție foarte pură a iubirii, setea unei amicitii sfinte, o lege de frumusețe, unde elementul fundamental este spiritual, toate acestea grație unei cunoașteri lucide și foarte nuanțată a inimii omenești, socotită irealizabilă pe acest pământ, în vremea noastră, explică ena ce simte acest suflet și statornicile sale dorinți de evadare mai întâi către vremuri, pe cari le judecă mai în armonie cu idealul care-l poartă în ea, și pe urmă către infinit și în sfârșit aceasă atracție, din ce în ce mai pronunțată către moartea liberatoarea care va realiza, în viziunea lui Dumnezeu, visul său de puritate și de fericire.

Ea va ghici că se apropie termenul călătoriei sale pe pământ, grație pactului secret pe care l-a făcut cu infinitul:

Plus haut, plus haut toujours!
Plus haut c'est ma devise,
Arrière les amours
Què le vulgaire prise.

Având darul analizei personale, ea va înțelege că rana interioară s'a lărgit atât, încât ea trebuie să moară. La 14 Noiembrie 1885, când își serba ziua nașterii ea deschide cartea poetului său favorit, Victor Hugo și ochii săi cad pe această strofă din „Chants du crépuscule”:

Mets ton esprit hors de ce monde,
Mets ton rêve ailleurs qu'ici-bas,
Ta perle n'est pas dans notre onde,
Ton sentier n'est pas sous nos pas.

„Și numai decât”, adaugă ea, „în aceasta mărturisire cu titlul „Amin” mi-am propus aceste versuri ca deviză a vieții mele. Fără

ca nimeni să știe, am plâns mult pe această pagină sfântă și lacrimile mele au consacrat jurământul pe care l-am făcut atunci, de a fi credincioasă devizei alese de mine. „Era foarte îndrăzneț lucru pentru o copilă de 16 ani, va zice lumea; Vai, câte bătrâne cu părul alb și fața sbârcită, nu cunosc suferințele inimii cunoscute de mine și nu pot avea încredere în ele. Mie nu mi-e frică, nu, mă voi ridica deasupra, simt în mine curajul și forța. Numai Dumnezeu să nu mă părăsească și voi aduce în port, pânza albă pe care nici un vânt nu o va rupe; vai, eram făcută pentru a iubi eu, o știu, dar ce are aface.

„A vaincre sans péril on triomphe sans gloire“

Vreau să înving și sunt sigură că voi ajunge acolo și când voi fi trecut prin stâncile vieții, în curățenia mea nepătată, gloria mea va fi cu atât mai mare cu cât va fi trebuit să mă înving pe mine însumi înainte de toate și când voi reuși!“

Trebuia să vă fac cunoscută această mărturisire ce ne va permite să întâmpinăm analiza deosebitelor esențe pe care am putut să le descopăr în sufletul ei.

*

Simbolul în care materializa ea concepția femeii era Ioana d'Arc, (cărei îi făgăduise un adevărat cult), pentru care avea un adevărat cult. Unul din visurile ei favorite, o idee care-i surâdea în vastele ei proiecte pentru viitor, era de a scrie o epopee bunei Lorne. Din planul deabia schițat, avea doar un fragment dedicat Ioanei „nume atât de nobil, de curat, de frumos, de sfânt, cel mai sfânt dintre toate, după cel al lui Crist. Fragmentul are ca motto acest vers înflăcărat al Terezei d'Avila.

„Que muero porque no muero“

E destul pentru a putea să ne închipuim fără efortare drumul spiritual ce-l revendică sfintei plină de rațiune și pasionată până la acea flacără imaterială și mistică, dar totuși adânc umană a rugului de la Rouen. În lumina acestei redempțiuni prin puritate și suferință înțelegem reacțiunile sufletului său în fața răului:

*L'aspect du vice, hélas! me soulève le coeur,
Pour éviter sa vue il n'est point de refuge,*

*Il monte autour de vous comme l'eau du déluge
Pret à vous submerger de son grand flot vainqueur.*

*L'indifférence à l'oeil toujours froid et moqueur
L'accueille et très souvent comme un bien se l'adjuge
Et le crime n'a plus d'impitoyable juge,
On s'en sert, on en est complice ou spectateur.*

*Ah, que n'ai-je vécu dans quelque ville antique,
Filant la laine au seuil d'un éclatant portique,
Et dans le gynécée enfermant ma beauté,*

*Là mon coeur calme et pur, dans sa retraite obscure,
N'aurait connu le mal qu'en fuyant sa souillure
Et sans l'avoir jamais vu l'aurait détesté.*

Nu va fugi mai puțin de pătarea sufletului, cât de a corpului, dar pătarea primordială a spiritului este minciuna: „Ah crudele genus, nec fidum femina nomen” strânga Tibul și Iulia continua :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*O coeur de femme! énigme insondable et profonde.
Pétri de feu divin mêlé de fange immonde,
Protée inexplicable et qu'on ne peut saisir,
Coeur vil, indifférent, ou gouffre de désir,
Femme sous ta beauté, sous ton charmant sourire
Que voiles tu dis moi? la honte ou le martyre.
Derrière tes yeux clairs au regard enivré,
Puis-je lire et savoir s'ils ont jamais pleuré?
Ah! tes yeux sont pervers, ton sourire est perfide,
Sous le fard éclatant tu dérobes ta ride,
Sous des savants chiffons tu caches sans remords
Les défauts et jusqu'aux agréments de ton corps,
Tout, tout est faux chez toi, faux, clinquant et dorure,
Ta parole, ton air et jusqu'à ta figure,
Ce qui n'est pas mensonge est par toi détesté,
Le mensonge voilà ta seule vérité,
Pour toi tout est dehors, parade, afféterie,
Ton savoir même hélas! n'est que coquetterie.*

*Si ton esprit s'instruit c'est pour pouvoir trôner,
Il pose, il se pavane, il veut nous étonner
Et plaire . . .
Vous vivez pour cela, de cela : pauvres femmes,
Dans un noeud de ruban vous enfermez vos âmes!*

Iubirea, acest sentiment pe care nu și-l inchipue, decât pentru că așa îl simte adânc, nu este motiv de evantai ca în migniardizele lui Boucher:

*C'est un mignon jouet du siècle des marquises
Son écrin est d'ivoire et d'or et d'agate incrusté
Et sa feuille de gaze aux peintures exquises
Sur un beau sein d'albâtre a souvent palpité.*

Il desprețuește, căci nu are curajul de a-l purifica. Cât despre ea, neputându-se hotărâ la această contrafacere, care ar vrea să se impună ca o modă, îl refuză, luând ca pretext vârsta ei tânără:

*Non je n'ai point aimé: ce n'est pas de mon âge,
Donc tandis que je suis dans la fleur de mes ans,
Que je me plais encore à des jeux innocents,
O vous qui, de l'amour me vantez la science,
Laissez-moi ma candeur et mon insouciance
Laissez-moi profiter du fugitif moment
Où par l'âge on est femme et par le coeur enfant,
Laissez-moi libre et gaie errer par les prairies
Saus que mon front, chargé de sombres rêveries,
Soit rougissant, ainsi que celui d'un voleur.
Laissez-moi dans les bois cueillir le lys en fleur
Chaste et pur, virginal et blanc comme mon âme.
Laissez-moi fuir encore les défauts de la femme,
Etre belle sans art, sans même le savoir,
De mes charmes naissants ignorer le pouvoir,
Et vivre dans la joie ineffable et puissante
d'avoir mon coeur léger et mon âme innocente.*

Nicolae Bălcescu.

Nicolae Bălcescu s'a născut în București la 29 Iunie 1819. Tatăl său Barbu Bălcescu era pitar și moare de timpuriu, el crescând sub îngrijirea mamei sale Tinca Serdăreasa născută Petrescu, o femeie foarte stimată. Familia lui Bălcescu era originală din satul Bălcești, pe valea Topologului, județul Argeș, unde se crede că Nicolae Bălcescu ș'ar fi petrecut copilăria sa.

Casele Bălceștilor de pe valea Topologului au fost clădite de Sărdăreasa Zinca Bălcescu, mama lui Nicolae Costache și Barbu Bălcescu la începutul secolului al 19-lea.

Aci a locuit până la moarte și este înmormântată sora lui Nicolae Bălcescu, Sevastița, care în două rânduri a mers în Italia spre a-și revedea fratele surghiunit.

În acest conac dânsa a păstrat un mare număr de documente privitoare la Nicolae Bălcescu și revoluția din 1848, documente ce au fost date Academiei Române de Zoe Mandrea, născută Bălcescu.

Conacul a fost restaurat de fiul său Radu strănepot al marelui scriitor, și este destinat a rămânea Academiei Române, spre a servi de cămin scriitorilor întru amintirea lui Nicolae Bălcescu.

Familia N. Bălcescu, la 1821, cu revoluția lui Vladimirescu, s'a refugiat la Brașov.

La etate de 7 ani, N. Bălcescu începea a învăța primele cunoștințe de carte în limba greacă și română dela un arhimandrit grec; apoi urmă cursul la colegiul Sf. Sava unde le termină cu succes, având de profesor pe Eliade și pe Aron Florian.

Neputându-se duce în străinătate spre a-și continua studiile, din cauza lipsei de mijloace, rugă pe profesorul E. Murgu ca să-i dea un curs de filozofie acasă.

La stăruințele familiei, pentru a-și crea o carieră, la etate de 19 ani intră în armată, ca fecior de boier în categoria cadeților.

În iarna 1839-40, după propunerea sa, se deschide în București o școală pentru militari de gradele inferioare la care Bălcescu fu numit profesor, și în patru luni învăță pe subofițerii regimentului

3 și un escadron de cavalerie ce se afla în garnizoana București, scrierea, cetirea, aritmetica, istoria și geografia. La examenul dela finele anului, asistă și domnitorul Al. Ghica și rămase foarte mulțumit de progresul făcut; însă de oarece consulul rus nu vedea cu ochi buni o asemenea instituțiune, în care tânărul Bălcescu, propunea între altele și istoria națională și geografia, școala se desființă.

Bălcescu întrebuință de aici înainte tot timpul liber pentru studiile sale de predilecție. Fiind încurcat în conspirațiunea colonelului I. Câmpineanu, fu închis în timpul domniei lui Al. Ghica în Mănăstirea Mărgineni, apoi mutat în închisoarea din București, unde nu-i se da decât numai pâine, iar patul fără nici un așternut de cât manta soldățească, și nu-i era iertat a comunica cu nimeni, nici a cetti alt de cât un ceaslov. El stete închis doi ani până la venirea pe tron a lui G. Bibescu, care-l amnistie.

După acea Bălcescu își reluu studiul istoriei naționale, și întreprinse o călătorie pe la mănăstirile din Carpați, ca să culeagă documente, inscripțiuni și tradițiuni și să caute sub ruine urmele mărireii strămoșești *). El la etatea de 20 de ani cetise tot ce a putut afla relativ la istoria Românilor; studiase colecțiuni, chrisoave și alte documente ale căpitanului Cornescu Olteniceanu și numeroase scrieri strategice, zicând că România nu se va putea ridica decât prin arme, și că Românii trebuie cu orice preț să se arate pe un câmp de bătaie, să dea dovezi de vitejie, să se afirme ca națiune.

Guvernul înspăimântat de cutezanța cu care scria Bălcescu, luă măsuri pentru arestarea lui; însă fiind ajutat de amicii săi, el pără-

*) Bălcescu este printre cei dintâi care folosește documentele istorice și prevede importanța izvoarelor istorice. Tipărește cronici și documente vechi; a cunoscut pe istoricii francezi și opera italianului Cantu, care l'a influențat mult. A tradus „Cântarea României” a lui Russo, care i-a fost atribuită mult timp pe nedrept ca opera sa proprie. În primăvara anului 1848 scoate la București împreună cu alții ziarul „Poporul Suveran” înainte de căderea revoluții.

La 3/15 Mai 1851 când studenții români sărbătoreau revoluția ardeleană la Paris, el ținu un discurs despre „Mișcarea românilor din Ardeal” și scoase împreună cu V. Alexandri și Russo ziarul revoluționar „România viitoare”. El a lucrat la „Propășirea” din Iași, la 1844, scriind despre „Puterea armată și arta militară dela întemeierea Principatului Valachiei până acum”, „Question économique des Principautés danubiennes”, „Mișcarea românilor din Ardeal la 1848”, publicată în „Junimea română” Paris 1851, „Manualul bunului Român”.

și țara în 24 de ore și plecă la Paris, unde mai mult de doi ani adună, de prin arhive și biblioteci, material pentru „Istoria Românilor sub Mihai Viteazul”. În primăvara anului 1848, când flacăra revoluțiunii izbucni mai în toată Europa, Bălcescu plecă în patrie și împreună cu Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Boliac, Teulescu și Zane, redactară ziarul „Poporul suveran”, în care Bălcescu expunea cu multă însuflețire ideile de reformă, pozițiunea și drepturile țării după tratate și îndemna pe compatrioții săi să-și apere naționalitatea și drepturile, și de va fi nevoie chiar cu vărsarea sângelui.

În Septembrie 1848 după căderea revoluțiunii, Bălcescu împreună cu alți capi ai acelei mișcări fură arestați și trimiși la Ruscuc, și de acolo pe Dunăre către Orșova în niște vase strâmte, și pe un așternut de ghiulele cu rogojini pe d'asupra, în care nici în genunchi nu putea sta. În acest mod de tortură călătoriră trei săptămâni, arși de soare și muțați până la piele de ploaie, hrăniți numai cu pâine neagră uscată, iar la Semlin fură liberați. Bălcescu trecu în Transilvania unde primi dela frații săi însărcinarea să împace pe Români cu Ungurii, ca împreună să lupte în contra despotizmului pentru realizarea idealului național; dar după lungi tratări zadarnice Bălcescu rămase deziluzionat, căci Ungurii nu voiau să recunoască existența Românilor ca națiune. Când însă văzu pe Avram Iancu și pe vitejii apărători ai munților Ardealului, îi cresc speranța și entuziasmul său pentru viitorul Românilor.

Bălcescu în peripețiile sale prin Ardeal, fu prins de niște sentinele ale armatei rusești, și numai înșelându-i cu tutun și rachiu putu scăpa. Fiind urmărit de imperialii austriaci, rătăci prin munți, toamna, se îmbolnăvi de junghiu și cu febră, și stătu ascuns trei săptămâni în bordeiul unui pădurar la Câmpeni în munții Apuseni. După ce s'a întremat puțin, se îmbracă țărănește, cumpără patru care cu donițe, și însoțit de trei amici și trei Moși, plecară din Câmpeni sub nume fals, folosindu-se de dreptul Moșilor de a face acest comerț ambulant. Astfel străbătu toată Ungaria și Austria până la Viena; unde fu supus unui înterogător, scăpă, și la 17 Octombrie fu la Paris, unde căută să organizeze pe Români emigrați. După aceea merse la Londra, ca să pledeze cauza română și întemeerea unei confederațiuni balcanice. În 1850 publică în „Journal des économistes”: „Question économique des Principautés danubiennes”, în care arată sta-

rea țărilor române și trebuințele lor. Tot atunci publică „România viitoare“, „Cântarea României“, o poemă epică de un lirism sublim, pe care a aflat-o la o mă-ăstire. Dela 1851 Bălcescu începu a scrie „Istoria Românilor sub Mihai Viteazul“, opera sa principală, pentru care avea de mult adunat materialul. Tot în acel timp se declară și boala care nu mai avea leac, ftizia pulmonară, ce o contractase prin multele suferințe fizice și morale, o boală crudă, care în doi ani îi curmă viața, în care timp avea o activitate mare. Adesea se scula noaptea și scria sau dicta surorii sale, care mult timp a fost nelipsită de lângă el în cursul boalei.

Vara anului 1851 o petrecu la Ville d'Avray, un sat lângă Paris, iar la 16 Octobre trecu în insulele Hyères, în sudul Franței, în o climă mai dulce, unde rămase toată iarna.

O îmbunătățire timporală a sănătăței, îi îngădui lui Bălcescu să meargă la Constantinopol, de acolo simțind că i se apropie sfârșitul, voi să se întoarcă în țară, unde veni până la Galați, însă nepermițându-i-se intrarea în țară plecă iar la Constantinopol iar de aici în Italia la Palermo, unde scrise ultima parte din „Istoria lui Mihai Viteazul“, fără să o poată termina, căci după șase săptămâni, muri la 16-29 Noembrie 1852, în etate de 33 de an', fără cea mai mică agonie, muri înstreinat, fără să aibă lângă sine pe nimeni, de cât pe un preot grec, care îi dete ultima binecuvântare*). Prin testamentul său arată datoriile, ce doria a se plăti otelierului său, și încredință

*) Bălcescu cu plămâni distruși de amarurile unei vieți în care se zbatu-se cu toate lipsurile, venise să și îngrijească boala sub cerul cel limpede și cald al Italiei.

Din țară, nici o mână nu-i se întindea, și că omul cel mai mare luptător național fără de seamă, fusese uitat, se vede din faptul că, adăpostul lui fu un pat de spital la Palermo. Bălcescu văzând că nu mai are nici o speranță de scăpare, plecă singur din spital, ducând o viață foarte mizerabilă.

Recunoștința pe care un neam întreg o datorește acestui bărbat pe nedrept aproape uitat, crește în ultimele zile ce erau destinate omului exilat.

Inti'o cameră, care nu se știe bine dacă era în pod sau sub scară, Bălcescu trăi ca și îngropat, o viață de spaimă, ne având nici painea în timpul când mai simțea că-i e foame.

Actul pentru constatarea morței lui Bălcescu, act pe care cei-ce l'au văzut spun că e semnat ca martori, de o bătrână servitoare ce abia știa să scrie numele și de un măturător de stradă.

toate hârtiele sale Consulului turcesc, ca să le dea amicului său Ioan Ghica, care atunci era în Turcia. Neputându-i-se cumpăra un loc în cimitir, din cauză că nu s'a aflat la el decât 30 lei; de aceea fu înmormântat în groapa comună, așa că la 1860, când N. Ionescu fu trimis de guvernul lui Cuza-Vodă, ca să-i aducă osemintele, nu s'au mai putut afla.

Lucrările lui Bălcescu pe terenul istoric literar sunt următoarele :

1) Drepturile Românilor către Inalta Poartă. — 2) Puterea armatei și arta militară dela întemeierea Principatului Valah. Iași 1844. Prin această scriere, caută a demonstra organizarea militară la Români cu începere din timpii cei mai vechi, și urmările bune ce au adus. — 3) Magazinul istoric pentru Dacia, sub redacția lui A. Treb. Laurian și Nicolae Bălcescu. București 1845-1847, în 5 tomuri. În acest tezaur se tipări întâia oară cronicile Munteniei și o mulțime de documente și studii. Magazinul istoric, era o adunare de știri pentru a servi în istoria română — 4) Question économique des Principautés Danubiennes. Paris 1850. 5) Comentarii asupra bătăliei din câmpul Rîgăi sau Cosovo; în care dovedește că Românii n'au fost trădători în această luptă.

6) Cântarea României. București 1858. Această lucrare, V. Alexandri, afirmă că este a lui Russo, și că originalul era scris în franțuzește și tradus apoi de Bălcescu și Russo. — 7) Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul. *) București 1878, ediția II 1887; publicată

*) *Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul*, este opera lui N. Bălcescu, scrisă cu multă trudă și îngrijire. El voia să facă un tablou despre viața socială a Românilor în trecut, și n'a putut să-l termine. El admite în dezvoltarea istoriei momente de repaos, de regres.

Lucrarea cuprinde: Cartea I „Libertatea națională”, Cartea II „Călugărenii”, Cartea III „Robirea țaranului”, Cartea IV „Unitatea națională”, Cartea V „Mirăslău”, (Cartea VI „Guruslau”). Cele patru cărți dela început sunt terminate, a V e neisprăvită, iar a VI lipsește, nici n'a fost începută.

El a scris această lucrare în timpul exilului de după 1848. Lucrarea a fost tipărită după moartea sa în editura „Academiei Române” de către Al. Odobescu la 1877. Scopul lui Bălcescu era să înfățișeze cu entuziasm idealul realizat temporal de Mihai-Viteazul, în pagini foarte strălucite. Această lucrare este un mare monument literar.

despre deciziunea Academiei Române și însoțită cu o precuvântare și note de A. I. Odobescu. —

8) *Din ineditele lui*: Manualul bunului Român. București 1903.

Scrierile lui N. Bălcescu, deși forfecate de cenzor, loveau adânc despotismul zilei, protectoratul rus, clasa aristocrată; dar aruncară sămânța în ogorul național și pregăteau spiritele pentru revoluție. Pe când domnii și boierii așteptau scăpare dela pravoslavnică Rusie și se umileau înaintea ei, Bălcescu avu curajul de a scrie: „Nici o dată o națiune nu se poate mântui, decât prin sine însăși“.

Operele lui N. Bălcescu, sunt adevărata oglindă a marelui său suflet, vor rămâne ca modele de limbă și frumusețe literară, și ca izvor de idei și simțimente nobile, de abnegațiune, devotament și de cea mai sfântă iubire de patrie.

Acum în urmă Al. Isăceanu, într'o scrisoare adresată D-lui N. Iorga, publicată în revista „Săgetătorul“ anul I Nr. 6, 1 2, Dl. Isăcescu anunță că D-Sa a găsit adevăratul mormânt al lui N. Bălcescu. Este cimitirul Rotoli, fost al săracilor din Palermo, în groapa Nr. 15 din rândul al 7-lea, în secțiunea a IV-a a vechiului cimitir, nu departe de capela zidită la 1837. E. „fossa“, în care au fost îngropați morții săraci din 29 și 30 Noembrie 1852. — Bălcescu a murit sărac și singur la „locanda Trimacria“, str. Butera Nr. 31, la ora 7 jum. în seara de 29 Noembrie 1852; așa reese din actul de deces. — 1)

A se vedea „*Daco-Romania*“, „*buletinul Muzeului limbei Române*“, anul al II-ea 1921-1922. pag. 865. — Cluj 1922. —

Dr. Em. ELEFTERESCU.

1) Amintim cititorilor noștri că cele trei nepoate ale lui N. Bălcescu (fiicele fratelui său Barbu): Ana Culcer, Olga Gigurtu și Zoe Mandrea au scris cărți plăcute și sugestive srb titluri modeste: „Amintiri“, „Din trecut“, „Povești“, etc. — editate la Craiova — Ramuri. (nota red.)

INTERIOR

*O rază de soare, un nor prin perdele,
o carte deschisă, un freamăt de stele . . .
Covorul țesut din nou cu pașii triști;
un dor ca un cântec pierdut în restriști.*

*O flacăra vie de visuri pictate,
în iarna de gânduri, ard vreascuri uscate,
Le-arunc pe fereastră și râd răsul gol,
Le las să se ducă prin vânturi, în stol . . .*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Nu vreau să răsune decât o tăcere,
adâncă, eternă, cu nopți de veghere,
în care nimicul să-mi joace pe sârmă
o farsă de geniu, pilot fără cârmă.*

*În sobă un râset s'a stins în tăciune.
A! Cine se roagă? A cui rugăciune?
În colț o oglindă, în față-o icoană,
În zare o frunte înfiptă pe-o strană . . .*

MIA FROLLO

Nostalgia Unirii.

Un glas al adevărului și al dragostei creștine. Un patetic apel la Unirea tuturor creștinilor scris într'un accent cu totul nou, pe un ton doctrinal și frățesc... în felul lui Solovieff.

Intr'o scrisoare deschisă către episcopul ortodox de la Oradea, Preasf. S. Roman Ciorogariu, un valoros scriitor și teolog ortodox, Păr. protoiereu Ieremia Cecan de la Chișinău, cere unirea tuturor creștinilor: un front unic creștin!

Nu numai pentru noi Români, dar chiar pentru cultura apuseană, Basarabia noastră devine tot mai mult o „*provincie frontieră*” a Europei civilizate, mai ales decând cu otrava misticismului ateist și comunist din Rusia.

La Chișinău, centrul istoric, intelectual, religios și administrativ al provinciei, apare de șase ani revista ebdomadară „*Unirea noastră*” sub conducerea Păr. protoiereu Ieremia Cecan.

Ne-a ajuns și nouă mult grăitorul număr în care într'o „*scrisoare deschisă*” In. Pr. S. Roman, Episcopul Oradiei Mari — și care este un răspuns la o altă scrisoare din partea Episcopului ortodox — Păr. Ieremia Cecan cu avântul și documentarea unui *Solovieff*, curajul intelectual și logica unui spirit latin și realismul pragmatic al unui anglo-saxon, cheamă pe toți Români și pe creștinii din toată lumea la unirea cu Biserica Catolică și cu papa, pentru realizarea *frontului unic creștin*.

De la Chișinău, sentinela latină pe marginea Rusiei sovietice, până la Oradea la granița de Vest, prin câmpiile noastre, prin mândrii Carpați, prin văile și podișul nostru transilvan, acest apel mișcător și documentat are cel mai frumos cadru geografic și creștinii buni din lumea întreagă o vor asculta cu drag.

Cine nu întrezărește cât de puțin minunatele rezultate religioase și politice, sociale și morale ale unui *front unic creștin* în țara noastră și în întreagă Europa amenințată de ateismul comunist? Glasul „sentineiței latine” de la Chișinău a trecut deja granițele țării noastre și ne face cinste în capitalele din

Apus. România mare va dovedi Europei și lumii întregi că dacă prin poziția ei geografică și istorică este la „*încrucșarea împărișilor moarte*” (vorba lui L. Romier „*les carrefours des Empires morts*”) este și țara unde suflă spiritul adevărului, al dragostei și al *vieții*.

Viața, adevărul și iubirea, iată hrana omului ca om. *Unirea* tuturor sub o singură comandă ar realiza dintr’odată între-ita cerință sau dorința și ahtiata sete a tuturor sufletelor mari, cari nu se vor putea împăca niciodată cu cruda desbinare dintre frații creștini, răscumpărați de Acelaș Isus, moștenitori ai aceluiaș cer, fii ai aceluiaș Tată ceresc și ai aceleași Maici Sfinte Maria.

În acest an sfânt, în al 19-lea centenar de la moartea și învierea Mântuitorului N. I. H., exact la o 100 de ani de la marea mișcare catolică de la Oxford (pe care o sărbătoresc și anglicanii), exact la 50 de ani de la întâia mare operă unionistă a marelui *Solovieff* și la 80 de ani de la moartea lui, acest apel frățesc, puternic, clar și franc e o nespusă binecuvântare din partea Bunului Dumnezeu.

Citirea acestui apel și a altor articole pline de dragoste creștinească se sfârșește (într’un mod natural) în rugăciune și va răspândi mare mângâiere în inimile sufletelor într’adevăr doritoare de realizarea dorinței supreme a inimii lui Isus „*Părinte să fie una . . . precum noi una suntem . . .*”

Pentru edificarea și încurajarea tuturor voințelor bune iată adresa revistei: ¹⁾ Păr. Ieremia Cecan:

„*Unirea noastră*” 1. strada Cantemir. 1 — Chișinău

Fie formatul cât de mic și hârtia cât de modestă, nouă ne-a părut că ne aduce Testamentul lui Christos și chiar cele din urmă voințe ale Lui.

PAUL MARIANUS

¹⁾ Avizăm pe cititorii noștri neinformați încă, că această revistă, care apare în Basarabia, e redactată jumătate românește, jumătate rusește. — Ea să dea tonul, cât de iute, pe granița europeană a Nistrului, pentru binele Bisericii și al neamului.

BIBLIOGRAFIE

-- **Revista de Filosofie**, vol. XVIII Nr. 1 (Ian-Martie 1933, de sub direcția d lui Prof. C. R. Motru aduce, între altele, un documentat capitol de filosofie creștină despre *Sfântul Augustin, datorit P. I. Georgescu*. Acest studiu a fost obiectul unei comunicări făcute de autor Societății Române de Filosofie de sub conducerea numitului domn profesor, în preajma comemorării de 1500 de ani dela moartea celui mai mare sfânt părinte a Bisericei Apusene. După o introducere asupra aportului adus de creștinism în ideologia omenirii, autorul vorbește despre precursorii S. Augustin, apoi îi face caracterizarea generală, îi analizează teoria cunoștinței; despre adevăr și Dumnezeu, originea răului, conștiință și se scot bine în evidență meritele epocale ale acestui mare gânditor în ce privește filosofia istoriei. Ne bucurăm că asemenea probleme interesează tot mai mult și pe mireni. nu numai cercurile eclesiastice. Cele multe înainte!

— **La Documentation Catholique**, marea revistă dela Paris, în No. 652, t. 19, a. 15 din 1 Aprilie 1933, la rubrica „Acțiunea catolică”, alături de pastorala Eminentei Sale Card. Faulhaber din München despre drepturile și datorile conducătorilor și ale supușilor în Stat, aduce traducerea pastoralei despre zeciuală a Excel. S. I. P. S. episcop nostru *Valeriu Traian Frențiu*. Ne bucurăm că această pastorală de cea mai mare însemnătate pentru asigurarea autonomiei și adevăratei înfloriri a Bisericei noastre e învrednicită de atențiune deosebită de cercurile catolice din orașul-lumină și din întreaga lume creștină, Traducerea acestei pastorale e datorită Păr. I. Georgescu.

Vestitorul 15-IV-33

In umbra lui Crist. — *Poeme în proză și maxime* — Oct. Șireagu — ed. „Transilvania” — Cluj 1933.

Preferințele noastre vor fi totdeauna pentru clasicism, însă practicăm o ospitalitate intelectuală cât de largă. Deci recomandăm poeziile de față pentru nobleța și delicateta lor. — Școala simbolistă modernă vrea să sugereze realitatea, nu să o exprime, pentru ea poezia e o *muzică* și arta ei trăiește numai cu *Simboluri*, notându-le direct și sintetic fără lămurire.

De fapt între sufletul nostru și lucruri sunt corespondențe sau relații secrete pe care poezia trebuie să le noteze. Comparația se bazează tocmai pe existența acestor rapoarte, însă pe când ea consideră două termene opunându-le, Simbolismul le confundă exprimând numai sin'eza. (Amicu)

Luna Maiu — de Dr. S. Chișiu. — Gânduri, pilde și meditații mariane cu un adaus bogat de cântări și rugăciuni. Această ediție a II-a este deci mărită într'un mod simțitor. Să nu uităm și un prețios rezumat despre „*Reuniunile mariane*“.

— Presa Bună — Iași — 168 pag. numai 10 lei

Drept bisericesc comparat — prof. Dr. Vasile Chirvaiu, după codificarea cea mai nouă latină și orientală. Volumul I: Instituțiunile de drept bisericesc. Izvoare colecțiuni și cartea I. din codul nou. Oradea 1932. Format 8^o mare, pagini 440, prețul 200 lei.

Presa Creștină și volumul „Isus“

. . . Figura divină a lui Isus e prinsă din multe puncte de vedere, precum multe manifestări ale vieții omenești sunt inspirate de învățătura lui Hristos. Cele mai alese condete ale publicisticii religioase românești se iau, parc'ă, la întrecere, în zugrăvirea a câte unei laturi din viața lui Isus. Art. cole de ascheză, de mistică, de apologie, de istorie, de liturgie, de morală, de artă, de literatură națională . . .

Sudii, ca cele apărute până acum în editura „Observatorul“ sunt izvoare bogate și de consultat pentru predici, conferințe și lectură.

Cișeele din volum, bine reușite și numeroase, permit o privire prețioasă în câmpul artelor hristologice.

Intreg volumul se prezintă în colori simpatice, de aceea redacția „Observatorul“ are drept la toată recunoștința noastră.

Volumul de 150 pagini nu are nevoie de altă recomandare, căci se impune.

Sionul Romînesc, Dec. 1932, p. 102.

Libertatea — *Economică, politică, socială, culturală* — Calea Victoriei 100 — București — Director, I. Gigurtu.

Vom reveni, mai ales asupra programului „grupului individualist“.

„DOINA“ tip. și librărie S. p. A. BEIUȘ

Redactor responsabil: Ioan Teiușan.